

LANDSKAPSLAGEN (1998:66) OM TILLÄMPNING I LANDSKAPET
ÅLAND AV LAGEN OM UTKOMSTSTÖD:

HUR OCH VARFÖR DEN ÄR I BEHOV AV REVIDERING

Innehållsförteckning

Tabellförteckning

1. Sammanfattning	s. 5
2. Allmänt om utkomststöd	s. 11
Utkomststödets syfte	s. 11
Landskapslagen (1998:66) om tillämpning i landskapet Åland av lagen om utkomststöd	s. 11
Från socialvårdslag till utkomststödslag under 1990-talets lågkonjunktur	s. 11
Utkomststödets indexskydd idag	s. 12
Verkställighet	s. 13
Utkomststödet är en bidragsform som tillämpas i sista hand	s. 13
Rätt till utkomststöd har alla som uppfyller kraven för att få stödet	s. 14
Försörjningsplikt	s. 14
Utkomststödets förhållande till andra stöd	s. 14
Utkomststöd och företagare	s. 15
Ansvar för tillhandahållande av utkomststöd	s. 16
Rätt till utkomststöd som utländsk medborgare	s. 17
Långvarigt stöd	s. 18
Samband mellan långvarigt beroende av utkomststöd och arbetslöshet	s. 18
3. Ändringar gjorda i landskapslagen om utkomststöd	s. 20
1998	s. 20
1999	s. 21
2002	s. 22
2003	s. 22
2008	s. 22
4. Dagens regelverk för utkomststöd	s. 24
Finansiering, fasta Finland	s. 24
Finansiering, Åland	s. 24
Utkomststödets delar, fasta Finland	s. 25
Utkomststödets delar, Åland	s. 26
Fastställande av utkomststöd, fasta Finland	s. 27
Fastställande av utkomststöd, Åland	s. 27
Beaktande av inkomster och tillgångar, fasta Finland	s. 27
Beaktande av inkomster och tillgångar, Åland	s. 28
Skillnader i beaktande av inkomster	s. 28
5. Ersättningsnivåer	s. 30
Fasta Finland	s. 30
Åland	s. 30
6. En jämförelse av landskapslagen och rikslagen om utkomststöd	s. 32

7. Finns det anledning att behålla existerande skillnader i lag?	s. 37
8. Diskussion	s. 44
Grundlagens betydelse för utkomststöd	s. 44
Minimiutkomst	s. 44
Fattigdom	s. 45
Inkomstfördelning och kontinuitet	s. 46
Minimiutkomstens belopp ger idag kraftigt ökad sannolikhet för fattigdom	s. 48
Utkomststödslagens redskap och individuell behovsprövning	s. 48
Socialt arbete och lagstiftningens mål	s. 49
Belöningar och sanktioner samt möjligheten att beakta inkomster i efterhand	s. 50
Korrekt att sänka utkomststödet grunddel?	s. 51
Samhällets komplexitet och aktiverande stödinsatser	s. 52
Mest betungande utgiftsposter	s. 53
Genus och hållbarhet som komplement till jämlikhetsperspektivet	s. 55
9. Behov av ändringar i LL 1998:66	s. 57
Källförteckning	s. 62
Bilagor: Lagstiftning	

Tabellförteckning

Tabell 1: Utkomststödets grunddelar, fasta Finland, 2009.	s. 30
Tabell 2: Utkomststödets grunddelar, Åland, 2009.	s. 31
Tabell 3: Grunddelens sammansättning på fastlandet och på Åland.	s. 31
Tabell 4: Uppdatering av grunddelsbelopp beaktat riksnivå, livsmedelspriser på Åland samt försvagat värde i relation till genomsnittlig löneinkomstutveckling.	s. 59

1. Sammanfattning

Dokumentet utgör underlag inför en revidering av gällande landskapslag (1998:66) om tillämpning i landskapet Åland av lagen om utkomststöd. Landskapslagen har t.o.m. år 2008 genomgått fyra ändringar. Lagen (FFS 1412/1997) om utkomststöd gäller i landskapet i dess ursprungliga lydelse från år 1997.

Den huvudsakliga frågeställningen är: *Finns det anledning att göra förändringar i gällande landskapslag: Ja, nej och varför?* Frågan bearbetas genom en kombination av detaljfakta och ett vidare perspektiv vars syfte är att i grova drag klargöra utkomststödet plats i förhållande till annan sociallagstiftning i den finländska socialpolitiken. Kombinationen är motiverad av att utkomststödslagen är en del av en systemhelhet och för att avgöra var eventuella förändringar bör göras måste utkomststödslagens plats i helheten var tydliggjord. I dokumentet tas ställning till huruvida funktionerna i dagens gällande utkomststödslag är adekvata i förhållande till rikslagstiftning och till åländska förhållanden.

Först ett klargörande av utkomststödslagens uppgift och ideologi:

- Utkomststöd är ett skattefritt understöd som tillämpas i sista hand och är avsett att vara ett säkerhetsnät för den enskilde och för familjer i situationer var andra inkomster inte finns eller inte räcker till för att täcka de nödvändiga dagliga utgifterna. Tillhandahållande av utkomststöd är en kommunal skyldighet enligt lag. På Åland lyder verksamhet grundad på utkomststödslagen under Ålands landskapsregerings allmänna planering, ledning och övervakning.
- När utkomststödslagstiftning diskuteras är det viktigt att beakta dels 19 § 1, 2 mom. grundlagen (731/1999) och dels 44 § 2 mom. självstyrelselagen (1991:71). I dessa finns en grundläggande styrning för utkomststödet uppgift i relation till annan lagstiftning och för Åland i relation till rikslagstiftning på området. 19 § 2 mom. grundlagen bör tolkas som generösare än 1 mom. och de lyder som följer:

1 mom: "Alla som inte förmår skaffa sig den trygghet som behövs för ett människovärdigt liv har rätt till oundgänglig försörjning och omsorg".

2 mom: "Genom lag skall var och en garanteras rätt att få sin grundläggande försörjning tryggad vid arbetslöshet, sjukdom, arbetsoförmåga och under ålderdomen samt vid barnafödelse och förlust av en försörjare".

I 44 § självstyrelselagen finns reglerat att:

"När budgeten fastställs skall lagtinget sträva efter att de sociala förmånerna för landskapets befolkning är minst desamma som i riket".

- **Utkomststödslagens primära uppgift är att tillhandahålla redskap för att garantera alla en tryggad utkomst som minst motsvarar den oundgängliga utkomst som behövs för ett människovärdigt liv.** En individs rätt till oundgänglig utkomst regleras i 19 § 1 mom. grundlagen, konkret genom bestämmelser i 7, 7a, 7b §§ FFS 1412/1997 om grundläggande utkomststöd.
- Vilket belopp som ska möjliggöra nivån för människovärdigt liv i samhället är en fråga som avgörs politiskt. I realiteten är det ändå så att olika livssituationer ställer olika krav även på den grundläggande försörjningen. Därmed är utkomststödslagen (på fastlandet) idag indelad i grundläggande behov, kompletterande behov och förebyggande ekonomiskt stöd. Samtliga delar är individuellt prövningsbara, för samtliga delar ska medel finnas reserverade av kommunen för att lagens intentioner ska kunna fyllas.
- Om målet är att eliminera fattigdomsriskerna såsom definierad av Eurostat (60 % av samhällets medianinkomst) och med utgångspunkt i 19 § 2 mom. grundlagen är det samhällets primära socialskydds uppgift att garantera att var och en långsiktigt har en utkomst som ligger över denna gräns. Med de primära förmånerna ska grundutkomsten tryggas för personer som av olika orsaker inte har möjlighet att förvärvsarbeta alls eller i den mån som krävs för att trygga tillvaron ekonomiskt eller som genom ålderspension har lämnat arbetslivet bakom sig. Utkomststödet ska vara kompletterande, dock inte i kontinuerlig mening.
- Utkomststödslagen är avsedd att fungera som en ekonomisk språngbräda för individer och familjer som behöver hjälp på vägen i väntan på förvärvsinkomster eller en

inkomstkälla inom ramen för det primära socialskyddet, temporärt för att förebygga ekonomiska svårigheter och för att främja den egna försörjningsförmågan. Tillräcklig ”fjädring” i språngbrädan förutsätter att den utkomst som ersätter utkomststödet är sådan att sistahandsstödet inte längre behövs samt att det professionella nätverk som tillsammans med stödtagaren arbetar mot långsiktiga lösningar är samstämmigt, har tillräckligt med resurser, tid och kompetens.

- Så som utkomststödet är uppbyggt idag gäller att ju längre en person tvingas leva på utkomststöd dess mindre blir hans ekonomiska spelrum.
- Om samhällets primära socialskydd (pensioner, grunddagpenningar, bostadsbidrag etc.) är otillräckligt är utkomststöd i egenskap av sistahandslag det stöd som kan träda till och i viss mån kompensera för otillräckligheten. Under 1990-talet blev utkomststödet ett aktivt komplement till den övriga grundutkomsten i det finländska samhället p.g.a. att socialskyddet skars ner för att stävja utgifterna under lågkonjunkturen, samtidigt som arbetslösheten och framför allt långtidsarbetslösheten steg kraftigt. Eftersom utkomststödet beräknas enligt för det första miniminivåer av konsumtion och för det andra en sådan konsumtion som krävs för att hålla ett hushåll flytande på kort sikt, inte lång sikt, kan utkomststödet inte fullt ut kompensera för övriga stödformers otillräcklighet. Utkomststödslagen är inte uppbyggd för att fylla den uppgiften, inte heller beaktat möjligheterna till förebyggande utkomststöd. Det konkreta resultatet av otillräcklighet i socialskyddet som helhet är att människor blir beroende av hjälp från eget nätverk och / eller församlingar och andra organisationer som på frivillig väg bistår ekonomiskt, ofta i form av livsmedel och andra förnödenheter.
- Ett kriterium för fattigdom är att det finns ett direkt orsakssamband mellan avsaknad av ekonomiska resurser och social marginalisering.
- Ett perspektiv på fattigdom är kontinuitet: En kort tid av låga inkomster har inte samma förödande, socialt marginaliserande effekter som att långvarigt eller kontinuerligt leva under samhällets relativa fattigdomsgräns. Enligt uppgifter från år 2007 är över 40 % av låginkomsttagarna i Finland låginkomsttagare i minst fem års

tid. För att klassas som långtidsberoende av utkomststöd krävs att stödtagaren erhållit stöd under tio av tolv månader.

- Värdet av utkomststödet grunddel beräknas på de senaste 15 åren ha försvagats nästan 30 % i Finland och är en bakomliggande orsak till de ökade ekonomiska klyftorna i samhället: Transfereringar och förvärvsinkomster ökar inte i samma takt. För ett välfärdssamhälle med jämlikhet och hållbarhet som ledord är det viktigt att god ekonomisk tillväxt inte innebär djupa klyftor mellan rika och fattiga. Eftersom indexbindning av utkomststödet grunddel skyddar mot inflationsändringar men inte tryggar en viss levnadsnivå i förhållande till samhällets medianinkomst behöver stödets nivå utöver de årliga indexjusteringarna granskas och justeras regelbundet.
- Risken för ekonomisk utsatthet som utkomststödstagare har i Finland ökat från 30 % år 1995 till nästan 70 % år 2000 och mer än 85 % år 2005. Siffrorna är baserade på en 50 % fattigdomsgräns, med en 60 % gräns hade väldigt få klarat gränsen år 2005.
- I Finland finns en stark tradition av arbetsplikt och efter lågkonjunkturen har landet politiskt prioriterat sysselsättningspolitiken framom att återupprätta nivån på socialskyddet. Även i utkomststödslagen finns ett tydligt fokus på aktivering av stödtagaren och för stödtagare i arbetsför ålder innehåller lagen såväl morötter som sanktionerande element.
- Om målet är att utkomststödet ska hålla en viss nivå sett till inkomstutvecklingen i samhället som helhet bör detta i LL anges redan i sättet att reglera utkomststödet grunddel. I Sata-kommitténs centrala riktlinjer föreslås att grundtrygghetsförmånernas tillräcklighet, däribland utkomststödet, enligt lag ska utvärderas med fyra års mellanrum för att garantera att de kontinuerligt behåller möjligheten till en viss levnadsnivå.
- Utkomststödet består på fastlandet av grundläggande och kompletterande utkomststöd. Utöver det ska kommunen bevilja förebyggande utkomststöd. Det grundläggande stödet består av en grunddel och av andra grundutgifter. Enbart det grundläggande stödet räcker inte till för att trygga stödtagarens oundgängliga försörjning så som lagen föreskriver. Utkomststödet består på Åland av en grundläggande del och en

tilläggsdel. Utöver det kan kommunen bevilja förebyggande utkomststöd. Utkomststödet ska idag täcka samma utgifter på fastlandet som på Åland. Den fulla grunddelens belopp är år 2009 417 € på fastlandet, 399 € på Åland. 44 § självstyrelselagens intention fylls m.a.o. inte i dagsläget.

- Risken för utslagning är (för sammanhanget) betydande för individer i åtminstone tre slags situationer:
 1. För det första om ekonomin är sådan att individen inte kan ta del av sådana nödvändigheter i livet som behövs för att den personliga grundtryggheten ska kunna bibehållas, återfås eller t.o.m. skapas.
 2. För det andra om det i situationer var en individ inte själv förmår hantera vardagens krav på egna insatser saknas personer som har förmåga och möjlighet att bistå med den hjälp som krävs för att få vardagen på fötter. Och,
 3. för det tredje om den i behov av stöd inte tar initiativet till hjälp. Utkomststöd kan beviljas enbart individer som ansöker om stödet vilket automatiskt utesluter individer som inte känner till möjligheten, som inte kan ta kontakt eller som anser att en utkomststödsansökan vore alltför stigmatiserande.

I kapitel nio redogörs för de ändringar som bedöms behövliga i gällande LL (1998:66), nedan tre centrala behov:

- Nivåjustering av grunddelen nu för att undanröja eftersläpningar och framledes enligt Sata-kommitténs förslag: Utvärdering vart fjärde år för att undvika långvariga eftersläpningar i relation till samhällets medianinkomst. Att höja nivån på utkomststödet såsom vore skäligt sett till eftersläpningar medför en temporär obalans sett till grundlagens intentioner om vilka stöd (grundläggande försörjning) som bör vara högre och vilka (oundgänglig försörjning) som bör vara lägre sett till belopp. Detta beroende på att de primära förmånerna också släpar efter. Resultatet är alltså inte att utkomststödet skulle bli för hög, utan att det blir tydligt vilka eftersläpningar som finns i systemet i stort. Var nivån ska ligga för oundgänglig försörjning och för grundläggande försörjning är i sista hand ett politiskt avgörande.

- Ändring i upplägget av utkomststöd så, att LL följer 7, 13 §§ FFS med grundläggande stöd, kompletterande stöd och förebyggande stöd. I och med en sådan ändring ingår boende, el och hemförsäkring i övriga grundutgifter vilka kompletterar grunddelen. Kommunerna lägger själva gränserna för vad som betraktas som skäliga boendekostnader. Förutsatt att stödtagaren har eller aktivt söker boende som måste klassas som skäligt sett till behov, tillgång till och hyresnivå på bostäder lokalt, bör kommunens tak för skäliga boendeutgifter vara sådant så att stödtagarens grunddel inte drabbas.
- Landskapslagen bör omfatta 14 a § FFS om behandling av utkomststödsärenden. Innefattar reglering om högst sju dagars behandlingstid och fungerar överlag långt som en handbok för användaren.

2. Allmänt om utkomststöd

I texten anges lagen om utkomststöd i regel som rikslagen, eller förkortat FFS. Landskapslagen 1998:66 anges förkortat som LL. När det i texten hänvisas till utkomststödslagen avses rikslagen.

Utkomststödets syfte

Utkomststödet är primärt avsett som ett ekonomiskt stöd för individer och familjer som tillfälligt hamnat i ekonomiska svårigheter och som inte har möjlighet att ordna sin oundgängliga försörjning på annat, tillräckligt sätt.

Landskapslagen (1998:66) om tillämpning i landskapet Åland av lagen om utkomststöd

Landskapslagen (1998:66) om tillämpning i landskapet Åland av lagen om utkomststöd anger gällande regler för utkomststöd på Åland. Landskapslagen har t.o.m. år 2008 genomgått fyra ändringar. Lagen (FFS 1412/1997) om utkomststöd gäller i landskapet i dess ursprungliga lydelse från år 1997.

Från socialvårdslag till utkomststödslag under 1990-talets lågkonjunktur

Stiftandet av utkomststödslagen innebar att grunderna för utkomststöd flyttades från socialvårdslagen och –förordningen (FFS 710/1982, 607/1983, vilka gäller med i LL 1995:101 och LF 1995:103 om tillämpning i landskapet Åland av riksförfattningar om socialvård) samt statsrådets beslut (988/1983) om allmänna grunder för utkomststöd till en ny lag om utkomststöd, FFS 1412/1997. Lagen innebar inte några stora ändringar i utkomststödet's struktur, uppgift och målsättningar (Finlex, HE 217/1997, s. 1-2).

Stiftandet av utkomststödslagen var en del av en större bastygghetsreform som genomfördes under senare delen av 1990-talet. Det centrala målet med utkomststödsreformen var att minska antalet utkomststödstagare, att förkorta stödbehovets varaktighet och att flytta tyngdpunkten till de primära förmånerna; att uppmuntra till arbete och att öka de aktiverande elementen.

Som följd av lågkonjunkturrens höga arbetslöshet och nedskärningar i samhällets utkomstskydd kom en kraftig ökning av antalet utkomststödstagare: Under 1990-talets första

hälft fördubblades antalet och år 1996 var 12 % av landets befolkning under någon del av året mottagare av utkomststöd. På Åland steg motsvarande andel av befolkningen från knappt 3 % år 1991 till cirka 4,5 % år 1996 (Social- och hälsovårdsministeriet, 2000, s. 1; ÅSUB, 2007, s. 22).

Eftersom ändringar av utkomststödet grunddel är bundna till ändringar i folkpensionerna frös utkomststödet grunddel år 1994 i.o.m. att folkpensionernas indexjusteringar frystes som en del av nedskärningarna i socialskyddet. Av samma orsak uteblev justeringar åren 1996-1998 och vid ikraftträdandet av utkomststödslagen granskades heller inte nivån på utkomststödet. Politiskt låg fokus på stimulans av landets sysselsättning. I lagen bestämdes att indexhöjningar regleras enligt förordning, enligt vilken justeringar i utkomststödet ska göras i samma proportion och vid samma tidpunkt som ändringar i folkpensionens fulla belopp (Honkanen, 2006, s. 27; van Gerven, 2008, s. 179; FFS 66/1998). När LL trädde i kraft år 1998 stadgades i förordning att grunddelens belopp årligen justeras i samma proportion som den del av konsumentprisindex för Åland som motsvarar de varor och tjänster som täcks med grunddelen (LL 1998:66; LF 1998:67).

Utkomststödet indexskydd idag

I fasta Finland justeras beloppen av utkomststödet grunddel enligt bestämmelserna i 9 a § utkomststödslagen samt lagen om folkpensionsindex (FFS 456/2001) vid ingången av varje år i enlighet med poängtalet för folkpensionsindex. Folkpensionsindexet bestäms utgående från levnadskostnadsindex och fastställs varje år före utgången av oktober. Utkomststödet grunddel påverkas inte av ev. nivåhöjningar av folkpensionerna eftersom de inte inverkar på folkpensionsindex (Honkanen, 2006, s. 15).

På Åland gäller enligt 5 § LL att grunddelens belopp varje år i januari månad justeras i samma proportion som den del av konsumentprisindex för Åland som motsvarar de varor och tjänster som täcks med grunddelen.

Konsumentprisindex beskriver prisutvecklingen av de varor och tjänster som hushållen köper i hemlandet och beräknas genom att priserna på olika varor vägs samman med deras andel av konsumtionen. Konsumentprisindexet används som en allmän inflationsmätare och lämpar sig väl för granskning på kort sikt. Levnadskostnadsindex (1951:10=100) är en lång tidsserie som beräknas på basis av det senaste konsumentprisindexet och utvecklas därför på samma sätt

som konsumentprisindex. För närvarande är konsumentprisindexet 2005=100 (www.stat.fi/meta/til/khi_sv.html). Den åländska indexbindningen av utkomststödets grundbelopp är alltså strikt inriktad på ändringar i prisnivån på de varor och tjänster som ska täckas med grunddelen medan den fastländska är beroende av folkpensionens utveckling.

Indexbindningar bibehåller ett stöds köpkraft i förhållande till inflation men tillgodoser inte automatiskt en kontinuerlig möjlighet till en bestämd levnadsnivå. Därmed behövs regelbundna nivågranskningar av ett stöd oavsett indexjusteringar (Social- och hälsovårdsministeriet, 2009, s. 46).

Verkställighet

Tillhandahållande av utkomststöd är en kommunal skyldighet enligt lag. I kommunerna sköts uppgifter som gäller utkomststöd av ett sådant av kommunen utsett kollegialt organ som avses i 6 § socialvårdslagen (FFS 710/1982 vilken gäller med i landskapslag 1995:101 om tillämpning i landskapet Åland av riksförfattningar om socialvård angivna avvikelser), d.v.s. i praktiken av i kommunen anställda socialarbetare eller socialsekreterare.

På Åland tillämpas LL (1993:71) om planering av och landskapsandel för socialvården, vars fastländska motsvarighet är lagen (FFS 733/1992) om planering av och statsandel för social- och hälsovården. Genom dessa fördelas kostnaderna för utkomststöd mellan landskap/stat och kommun. Utkomststöd är ett skattefritt understöd.

På Åland lyder verksamhet grundad på utkomststödslagen under Ålands landskapsregerings allmänna planering, ledning och övervakning.

Utkomststödet är en bidragsform som tillämpas i sista hand

Om rätten till utkomststöd står följande i utkomststödslagens 2 §:

”Rätt till utkomststöd har var och en som är i behov av stöd och inte kan få sin utkomst genom förvärvsarbete, verksamhet som företagare, med hjälp av andra förmåner som tryggar utkomsten, genom andra inkomster eller tillgångar, genom omvårdnad från en sådan persons sida som är försörjningspliktig gentemot honom eller på något annat sätt”.

Utkomststöd är således avsett att vara ett säkerhetsnät för den enskilde och familjer i situationer var andra inkomster inte finns, eller inte räcker till för att täcka de nödvändiga dagliga utgifterna.

Rätt till utkomststöd har alla som uppfyller kraven för att få stödet

Behovet av utkomststöd bedöms från fall till fall och ingen grupp kan lämnas utanför lagens tillämpningsområde. Om inget annat föranleds av lag, är vanligtvis ett tillräckligt kriterium för utkomststöd att personen eller familjen drabbats av en faktisk brist på medel för sitt uppehälle. Enligt 13 § socialvårdslagen (FFS 719/1982 vilken gäller med i LL 1995:101 om tillämpning i landskapet Åland av riksförfattningar om socialvård angivna avvikelser) ska den som ansöker om utkomststöd informeras om och få behövlig hjälp med att ansöka om de sociala förmåner som hon eller han har rätt till.

Försörjningsplikt

När man tar ställning till en sökandes behov av utkomststöd ska man väga in att var och en enligt lag är skyldig att enligt bästa förmåga dra försorg om sig själv och sitt eget uppehälle. Skyldigheten inkluderar make/maka, minderåriga barn samt adoptivbarn (Social- och hälsovårdsministeriet, 2007, s. 35). Enligt utkomststödslagen är föräldrar inte försörjningspliktiga gentemot sina myndiga barn. Om en myndig person som anhåller om utkomststöd får medel av sina föräldrar till sitt uppehälle ska dessa beaktas som disponibla medel. Minderåriga barn är inte försörjningspliktiga mot sina föräldrar (Social- och hälsovårdsministeriet, 2007, s. 24-25, 11 § FFS 1412/1997).

Utkomststödet förhållande till andra stöd

Primära sociala förmåner i förhållande till utkomststöd är bl.a. pension, dagpenning enligt utkomstskydd för arbetslösa inklusive arbetsmarknadsstöd, de förmåner som tryggar utkomsten enligt olycksfallsförsäkring, avträdelsetersättning, dagpenning enligt sjukförsäkringslagen, stöd för vård av barn i hemmet, barnbidrag, bostadsbidrag och studiestöd (Social- och hälsovårdsministeriet, 2007, s. 20-21).

För en studerande som fyllt 18 år är studiestödet det primära ekonomiska stödet innefattande studiepenning, bostadstillägg och studielån. Möjligheten att lyfta studielån är alltså primär i förhållande till utkomststöd. Studielån ska inte förutsättas av personer som inte fyllt 18 år, av unga som befinner sig i sådan eftervård som avses i barnskyddslagen eller av unga som

bedriver sådana studier som förbättrar färdigheterna för fortsatta studier men som inte leder till ett yrke, t.ex. språkstudier för unga invandrare som höjer språkkunskaperna och därmed förbättrar färdigheterna inför kommande studier.

Betalning av amorteringar och räntor på lån kan i regel inte anses utgöra sådana utgifter som ska täckas med utkomststöd. Detta eftersom var och en i första hand förutsätts trygga sin utkomst och därefter betala sina skulder (Social- och hälsovårdsministeriet, 2007, s. 24-26).

Utkomststödets förhållande till ekonomiskt stöd med stöd av barnskyddslagen (FFS 417/2007, gäller med i LL 2008:97 om tillämpning i landskapet Åland av barnskyddslagen angivna undantag) är primärt såtillvida, att stödåtgärder enligt barnskyddslagen ska ordnas i den mån tjänster enligt socialvårdslagen och utkomststödslagen inte är tillräckliga. I förhållande till lagen om service och stöd p.g.a. handikapp (FFS 380/1987, i kraft med stöd av §§ 70, 71 Självstyrelselag 1991:71 för Åland) tillämpas utkomststödslagen i sista hand.

En sänkning av klientavgifter är en åtgärd som ska tillämpas före beviljande av utkomststöd. Klientavgifter bestäms enligt lagen om klientavgifter inom social- och hälsovården (FFS 734/1992, gäller med i LL 1995:101 om tillämpning i landskapet Åland av riksförfattningar om socialvård angivna avvikelser) (Social- och hälsovårdsministeriet, 2007, s. 38-39, s. 41).

Utkomststöd och företagare

En huvudregel vid beviljande av utkomststöd är att inkomster och tillgångar beaktas för den tidsperiod för vilken utkomststöd fastställs. Om det visar sig vara svårt att räkna ut inkomsterna vilket kan förekomma t.ex. då företagare ansöker om utkomststöd, är det skäl att utreda företagets ekonomiska situation och klargöra hur stora tillgångar företagaren har till sitt eget förfogande. Företagets och hela familjens situation beaktas i sin helhet. Riktgivande är att möjlighet till en inkomst motsvarande minst grunddagpenningen inom utkomstskyddet för arbetslösa kan ses som berättigande till utkomststöd. Om en verksamhet är uppenbart olönsam är det inte ändamålsenligt att med hjälp av utkomststöd trygga försörjningen annat än för en kortare tid eller så länge det tar att klargöra möjligheterna till de i sammanhanget primära sociala förmånerna (Social- och hälsovårdsministeriet, 2007, s. 26, s. 29-30).

Ansvaret för tillhandahållande av utkomststöd

Bestämmelserna om kommuners ansvar för beviljande av utkomststöd är reglerade i 14 § utkomststödslagen och utgår ifrån å ena sidan begreppet stadigvarande vistelse och å andra sidan begreppet brådslande ärende.

Grunden är att utkomststöd beviljas av den kommun i vilken personen eller familjen stadigvarande vistas. Om en person vistas i fler kommuner än en och behovet av utkomststöd uppstår i en vistelsekommun som inte kan anses tillfällig, beviljas utkomststöd av vistelsekommunen och inte av hemkommunen. Ansvaret att ordna utkomststöd övergår dock inte från hemkommun till vistelsekommun om det t.ex. är fråga om en rehabiliteringsperiod för bestämd tid som inte avses bli långvarig.

Om vistelsekommunen är annan än hemkommunen t.ex. som följd av att en person flyttat till ett boendialternativ där klientavgifter ingår är det inte självklart om personen vid behov av ekonomiskt stöd primärt har rätt till utkomststöd i vistelsekommunen eller i första hand borde befrias från eller beviljas sänkta klientavgifter av hemkommunen - trots regeln om att sänkta klientavgifter är en åtgärd som tillämpas primärt i förhållande till utkomststöd. Skyldigheten att ordna social- och hälsovård kvarstår enligt lag hos hemkommunen även om skyldigheten att ordna utkomststöd övergår till vistelsekommunen om vistelsen är stadigvarande. I handboken för tillämpning av lagen om utkomststöd framgår av fall prövade i HFD (Högsta förvaltningsdomstolen) att frågan om huruvida en hemkommun har skyldighet att låta bli att uppbära eller sänka en klients avgifter för att på så sätt påverka klientens behov av utkomststöd och därmed även vistelsekommunens skyldighet att bevilja utkomststöd inte har kunnat avgöras. I oklara fall rekommenderas att kommunerna samarbetar för att avgöra hur ansvaret fördelas. Det viktiga är att klienten inte går miste om ett stöd som han/hon är berättigad till p.g.a. att kommunerna är oeniga om ansvarsfördelningen. Ansvaret för att tillhandahålla stöd kan även fördelas mellan flera kommuner t.ex. om en person bor stadigvarande i en kommun men p.g.a. studier i veckorna vistas i en annan kommun.

Enligt samma 14 § ska i brådslande fall en person beviljas nödvändigt stöd av vistelsekommunen, även om denna är tillfällig. Sådant brådslande, nödvändigt stöd kan vara färdbiljett till hemkommunen, anskaffning av kost och nödvändiga hälso- och sjukvårdsutgifter. Av inkomster och tillgångar beaktas i sådana situationer endast de som är disponibla vid den aktuella tidpunkten. Bestämmelsen tillämpas även på en utländsk

medborgare som tillfälligt vistas i kommunen, vanligen i kombination med 15 § utkomststödslagen som möjliggör beviljande av utkomststöd för korta perioder såsom en dag (Social- och hälsovårdsministeriet, 2007, s. 40-43, s. 56).

Rätt till utkomststöd som utländsk medborgare

Vilken karaktär vistelsen i Finland har är av betydelse för rätten till utkomststöd. Karaktären kan bedömas t.ex. på basen av resehandlingar, uppehållstillstånd eller anteckningar om visum.

1. När det är fråga om turister (utlänning som kommer för att vistas i landet i högst tre månader) ska man utgå ifrån att personen har med sig nödvändiga tillgångar för vistelsen samt för hemresan. Om sådana tillgångar saknas kan personen avvisas. Beviljande av utkomststöd kan komma i fråga i brådskande fall och enligt 14-16 §§ utkomststödslagen, primärt nödvändiga utgifter för mat och hemresa. I första hand handleds turisten till att själv klara upp situationen med stöd av kontakt till bank, försäkringsbolag eller dylikt.
2. Om en person har uppehållstillstånd är den personens rätt till utkomststöd beroende av karaktären på uppehållstillståndet. Är uppehållstillståndet kontinuerligt eller permanent gäller, som för alla, att sökande ska fylla kriterierna i 2 § utkomststödslagen. Om tillståndet är tillfälligt gäller 14 § om brådskande fall, med undantag av personer som fått tillfälligt uppehållstillstånd och som inte kan avlägsnas ur landet av i 51 § utlänningslagen angivna orsaker. Personer som beviljats uppehållstillstånd på basen av studier i landet ska huvudsakligen kunna klara sig utan utkomststöd.
3. Personer som saknar uppehållstillstånd och egna disponibla medel förutsätts som regel att, såsom i fråga om turister snarast återvända till sitt hemland. Ett eventuellt utkomststöd begränsas till nödvändiga kostnader.
4. Asylsökande omfattas av bestämmelser om mottagning av asylsökande i vilka även ingår bestämmelser om utkomststöd. Utkomststödet för asylsökande finansieras av staten, kommunens ansvar tar vid då en asylsökande person beviljats uppehållstillstånd och fått en hemkommun.
5. Offer för människohandel som inte har hemkommun i Finland omfattas av samma grunder för utkomststöd som asylsökande. Offer med hemkommun i Finland följer kommunens regelverk för utkomststöd (Social- och hälsovårdsministeriet, 2007, s. 46-50).

Utlänningslagen (301/2004) hör enligt 5 kap. 27 § 26 punkten Ålands självstyrelselag (1991:71) till rikets lagstiftningsbehörighet. Bestämmelser om ett stödsystem för offer för människohandel finns sedan år 2007 i lagen om främjande av invandrares integration och mottagande av asylsökande (493/1999), vilken inte gäller på Åland. Den lagliga grunden för ombesörjande av behövt stöd för offer för människohandel, däribland utkomststöd, på Åland finns inom ramen för rätten till sociala och hälso- och sjukvårdstjänster av brådskande karaktär samt genom bestämmelser i 20 kap 8 och 8 a §§ strafflagen. Inom ramen för strafflagens bestämmelser kan speciellt RP 221/2005 noteras eftersom i den framgår bakgrund till ändringarna i integrationslagstiftningen år 2007 vad gäller tryggnad av stöd till offer för människohandel.

Långvarigt stöd

Långvarigt beroende av utkomststöd är en person eller familj som beviljats utkomststöd under minst tio av tolv månader. Personer som är långvarigt beroende av utkomststöd är ofta i behov av flertalet olika stödformer och lider inte sällan av olika hälsoproblem. En återgång till arbetslivet kan förutsätta insatser av flertalet yrkesgruppers gemensamma kunnande. Forskningsresultat och praktisk erfarenhet av socialt arbete visar att faktorer som ofta ligger bakom långvarigt beroende av utkomststöd är långtidsarbetslöshet, låg utbildningsnivå, skulder, svårigheter att kontrollera vardagslivet och nedsatt arbetsförmåga. För att främja sysselsättningen är viktiga insatser ordnande av arbetsverksamhet i rehabiliteringssyfte och att skapa arbetsplatser med flexibla arrangemang (Social- och hälsovårdsministeriet, 2007, s. 23-24). Lag om arbetsverksamhet i rehabiliteringssyfte är inte antagen på Åland.

Samband mellan långvarigt beroende av utkomststöd och arbetslöshet

Till följd av lågkonjunkturen på 1990-talet har långvarigt beroende av utkomststöd ökat kraftigt och sett till hela landets statistik fortsatt ligga på en hög nivå. En central orsak till detta är en fortsatt hög nivå på verklig långtidsarbetslöshet. Från år 1992 har hushåll som erhållit utkomststöd under en längre tid (minst tio månader) stigit från 11.5 % av det totala antalet hushåll som erhållit utkomststöd till 24.1 % år 2004. Den kraftiga ökningen av långvariga utkomststödstagare skedde under 1990-talets första hälft, därefter har siffrorna för hela landet legat på en relativt stabil, hög nivå. Som högst under tidsperioden 1990-2005 var andelen långvarigt utkomststödsberoende år 2002, då dessa utgjorde 26.1 % av det totala antalet hushåll som erhållit utkomststöd under året (Social- och hälsovårdsministeriet, 2007, s.

23). Till det kan läggas siffror från år 2006 och 2007 då 24, 5 % respektive 26, 4 % av hela landets stödtagare erhöll utkomststöd i minst tio månader (Stakes, 37/2008, tabell 17).

Sett till samband mellan utkomststöd och arbetslöshet överlag i Finland finns för personer i åldern 18-64 år ett tydligt samband mellan:

- 1) Variation i nivåerna av utkomststödtagare och arbetslöshetsnivå,
- 2) långvarigt beroende av utkomststöd och arbetslöshetsnivå samt
- 3) variationer i nivån av långvarigt beroende av utkomststöd och långtidsarbetslöshet (Åsub, 2007, s. 30).

Bilden för Åland ser annorlunda ut. En utredning om ekonomisk utsatthet och social trygghet gjord av ÅSUB (Ålands statistik- och utredningsbyrå) visar att:

- 1) Det finns ett samband mellan andelen beroende av utkomststöd och allmän arbetslöshetsnivå under perioden 1991-2005 och likaså
- 2) mellan långvarigt beroende av utkomststöd och arbetslöshetsnivå, till skillnad från hela landet dock med fokus på åldersgruppen 25-64-åringar. Men
- 3) i motsats till fasta Finland saknas samband mellan långvarigt utkomststödsberoende och långtidsarbetslöshet varpå slutsatsen dras att långvarigt beroende av utkomststöd på Åland verkar ha andra orsaker vilka inte kan utläsas av utredningens data (ÅSUB, 2007, s. 30-31).

Jämför man den åländska utvecklingen av långvarigt beroende av utkomststöd med hela landets utveckling av detsamma kan konstateras att den åländska nivån idag är något högre än vid 1990-talets början (12,0 % år 2006, 11,2 % år 2007) men att den ligger på en nivå motsvarande den för hela landet i början av 1990-talet. Några med hela landet jämförbara toppar har inte förekommit på Åland under den aktuella tidsperioden (ÅSUB, 2007, s. 29; Stakes, 5/2008, tabell 17; Stakes, 2005, tabell 17; Stakes, 37/2008, tabell 17).

3. Ändringar gjorda i landskapslagen om utkomststöd

1998:

I LL (1998:66) om tillämpning i landskapet Åland av lagen om utkomststöd ingick från början avvikelser från bestämmelser i 5, 7 samt 9 §§ utkomststödslagen:

- Avvikelsen från 5 § utkomststödslagen är en naturlig följd av att det i den hänvisas till lagstiftning vilken i landskapet ska avse bestämmelser i landskapslag om planering av och landskapsandel för socialvården (1993:71).
- Avvikelsen från 7 § 2 mom. sista mening utkomststödslagen innebär att en självrisk vad gäller utgifter för boende inte tillämpas på Åland. I grunddelen ingår i LL således inga utgifter för boende utan dessa beaktas i tilläggsdelen. Detta till skillnad från rikslagen var det stadgas att 7 % av de nödvändiga boendeutgifterna ska ingå i grunddelen. Syftet med införandet av självrisk i utkomststödet grunddel var att bibehålla stödtagarens intresse för att ordna sitt boende enligt skäliga villkor (HE 217/1997, s. 37). I landskapet bestämdes att genom 2 § landskapsförordningen (1998:67) om utkomststöd berättiga stödtagaren till boendekostnader i behövlig utsträckning.
- 7 § 3 mom. utkomststödslagen om utkomststödet tilläggsdel tillämpas inte i landskapet utan är ersatt av bestämmelser i 2, 4 §§ LL 1998:66 samt 2 § LF 1998:67. Tilläggsdelen innefattar utöver boendekostnader även utgifter för barnomsorg, nödvändiga utgifter för hälso- och sjukvård samt andra nödvändiga utgifter p.g.a. särskilda behov eller förhållanden.
- 9 § utkomststödslagen om utkomststödet grunddel tillämpas inte i landskapet utan är ersatt av bestämmelser i 2, 4 §§ LL 1998:66 samt 1 § LF 1998:67. För att grunddelens belopp ska följa prisutvecklingen i landskapet och därigenom täcka de utgifter det är avsett att täcka justeras beloppet på basis av konsumentprisindex i landskapet. På fastlandet justeras grunddelens belopp enligt folkpensionsindex (Framställning nr 12/1997-98, s. 1).

Avvikande i 4 § LL är även sättet att gruppera stödtagarna. På Åland fortsätter den ålders- och hushållsstruktur som varit gällande från 1994. I och med den nya lagen ändras villkoren för grupperingar och procentsatser för fasta Finland, till del motiverat med att barn i dagvårds- och skolålder äter ett mål mat kostnadsfritt per vardag (van Gerven, 2008, s. 223-224). På Åland är åldersintervallen 0-9 år, 10-16 år och 17 år uppåt. På fastlandet 0-9 år, 10-17 år och 18 år uppåt. Vidare tillämpas på Åland ett och samma belopp oavsett det i hushållet finns ett eller flera barn inom samma åldersgrupp. På fastlandet sänks grunddelen med 5 % för andra barnet och ytterligare 5 % för det tredje och där påföljande barn. På det sättet skapas nio olika grupper på fastlandet medan det på Åland finns fem. Följaktligen är grunddelen gynnsammare för åländska familjer med flera barn inom samma åldersintervall än för motsvarande familjer på fastlandet. Landskapet använder också en högre procentsats för gruppen barn under 10 år än på fastlandet; 66 % av den fulla grunddelen jämfört med fastlandets 63 % (se tabell 1 och 2 för vidare information om ersättningsnivåer). Den fulla grunddelens belopp då lagen antas är på Åland samma som det högre av de två aktuella beloppen på fastlandet, d.v.s. motsvarande kommungrupp 1.

Summerat är grunddelen på Åland högre avseende:

- 1) Det faktum att det i grunddelen inte ingår självrisk för boendekostnader och
- 2) för familjer med flera barn inom åldersintervallet 10-17 år samt för familjer med barn under 10 år oavsett antalet barn i intervallet samt
- 3) det faktum att man som 17-åring på Åland erhåller beloppet för vuxna istället för vid 18 år som på fastlandet.

1999:

Ett år senare justeras grunddelens belopp enligt LL (1999:47) om ändring av 4 § LL om tillämpning i landskapet Åland av lagen om utkomststöd. Kopplingen till konsumentprisindex föranledde ingen justering av grunddelen i januari 1999, men med beaktande av att grunddelen på fastlandet höjdes med 1,3 % i januari 1999 (samma proportion och vid samma tidpunkt som beloppet höjdes för full folkpension) ändras grunddelen även i landskapet från augusti 1999. För att tillgodose 44 § självstyrelselagen om att de sociala förmånerna ska hålla minst samma nivå i landskapet som på fastlandet höjs grundbeloppet med 1,4 % (Framställning nr 16/1998-1999, Betänkande nr 6/1998-1999).

2002:

Första januari 2002 träder följande lagändring i kraft (LL 2002:8). Ändringen gäller även denna gång stödets grunddel, men nu med anledning av övergången från mark till euro. De senast justerade beloppen omvandlas till euro (Framställning nr 1/1001-2002).

2003:

I slutet av år 2002 fogas genom LL (2002:80) till 2 § LL en ny 3 punkt om tillämpning av 11 § utkomststödslagen. Syftet med ändringen är att reglera sättet att räkna inkomsterna vid utkomststödsberäkningar så, att även de barnfamiljer som är stötagare får del av den höjning i barnbidraget som gjordes på Åland år 2001.

Barnbidraget höjdes för att förbättra villkoren för samtliga barnfamiljer i landskapet. Men eftersom barnbidraget är disponibel inkomst innebär en höjning av detta samtidigt ett lägre utkomststöd, vilket gör att barnfamiljer med utkomststöd till skillnad från barnfamiljer med högre inkomster inte får ta del av höjningen om man inte särskilt går in och reglerar villkoren. Därmed ändras tillämpningen av 11 § utkomststödslagen så, att barnbidrag beaktas som inkomst till reducerat belopp. Reduceringen motsvarar höjningen av barnbidraget (9,59 € per kalendermånad för första barnet) och är gällande från januari 2003. I lagändringen ingår även ett avdrag för ensamförsörjare. Från ensamförsörjartillägget dras 3,36 € av per barn och kalendermånad (Framställning nr 26/2001-2002).

2008:

I juni 2008 träder två ändringar i kraft:

- I 2 § 3 mom. LL ändras tillämpningen av 11 § utkomststödslagen om beaktande av barnbidrag som inkomst. Istället för att i LL ange det eurobelopp som ska dras av barnbidraget samt från ensamförsörjartillägget, ska enligt LL (2008:72) 20 % av barnbidragets belopp respektive 50 % av ensamförsörjartilläggets belopp dras av och resterande belopp beaktas som inkomst vid beräkning av utkomststöd. Syftet med lagändringen är att förbättra de mest utsatta barnfamiljernas ekonomiska situation samt att säkerställa att alla barnfamiljer i landskapet får del av de höjningar som görs i barnbidrag och ensamförsörjartillägg. Genom att ersätta fasta eurobelopp med procent undviks behovet av frekventa lagändringar.

- Till LL fogas nya 5 och 6 §§. Genom ikraftträdandet av LL 2008:72 upphävs LF 1998:67 om utkomststöd. Istället regleras i 5 § LL om justering av grunddelen och i 6 § om beräkning av tilläggsdelen. Lagändringen medför ingen ändring i bestämmelsernas innehåll men tillgodoser 21 § självstyrelselagens (1991:71) bestämmelser om reglering i lag (Framställning nr 3/2007-2008, Betänkande nr 2/2007-2008).

Med dessa avvikelser gäller i dag utkomststödslagen på Åland i dess ursprungliga lydelse från år 1997.

4. Dagens regelverk för utkomststöd

Finansiering, fasta Finland

I dag består utkomststödet på fastlandet av grundläggande och kompletterande utkomststöd. Indelningen trädde i kraft i juni 2006 genom en lagändring (FFS 1218/2005) som även innebar en ändring i utkomststödet finansieringsgrund. För finansieringen av det grundläggande utkomststödet får kommunerna 50 % av kostnaderna som statsandel medan det kompletterande och förebyggande utkomststödet täcks med den allmänna statsandelen för social- och hälsovården. Staten går m.a.o. in och tar ett större ansvar för de tjänster som motsvarar den oundgängliga försörjning som avses i 19 § 1 mom. grundlagen.

Målet är att det grundläggande utkomststödet ska täcka cirka 90 % av bruttokostnaderna för utkomststödet. Ändringen påverkar inte grunderna för beviljande av utkomststöd och inte heller de belopp som utbetalas till stödtagaren. Reformens syfte är att trygga ett jämlikt bemötande av klienterna och att skapa en enhetlig nivå av det grundläggande utkomststödet i hela landet (Social- och hälsovårdsministeriet, 2007, s. 56-57; www.stakes.fi/SV/tilastot/aiheittain...). En jämförelse mellan 2006-2007 visar att antalet hushåll som erhöll utkomststöd minskade med 4 %, men att bruttoutgifterna samtidigt ökade med 7 % (Stakes, 14/2008, s.1).

Finansiering, Åland

På Åland erhåller kommunerna landskapsandelar för anordnande av sociala tjänster i enlighet med LL (1993:71) om planering av och landskapsandel för socialvården. Landskapsregeringen fastställer årligen i socialvårdsplanen (i enlighet med ÅFS 1993:71) de basbelopp per kommuninvånare som utgör grunden för landskapsandelarna för socialvårdens driftskostnader för det följande verksamhetsåret. Kommunernas basbelopp bestäms enligt bostättningsstrukturgrupp och invånarantal per åldersgrupp. Landskapsandelarna justeras årligen med förändringen i kostnadsnivån enligt prisindex för den kommunala basservicen på Åland (Landskapsregeringen, 2009, s. 22). På Åland minskade under perioden 2006-2007 antalet hushåll som erhållit utkomststöd med 14 % och bruttoutgifterna med 21 % (Stakes, 14/2008, s. 25).

Utkomststödets delar, fasta Finland

Utkomststödet består på fastlandet av grundläggande och kompletterande utkomststöd. Utöver det ska kommunen bevilja förebyggande utkomststöd. Det grundläggande stödet består av en grunddel och av andra grundutgifter. Beloppen av utkomststödets grunddel är bundna till folkpensionsindexets utveckling, enligt 9 a § utkomststödslagen.

Enbart det grundläggande stödet räcker inte till för att trygga stödtagarens oundgängliga försörjning så som lagen föreskriver. Därmed bör kompletterande utkomststöd beviljas enligt en kalkyl som görs upp från fall till fall. En kommun kan inte vägra ge kompletterande stöd med hänvisning till att beviljandet grundar sig på särskild prövning. Det kompletterande och det förebyggande utkomststödet är uppskattat till sammanlagt 10 % av de totala utgifterna för utkomststöd (Social- och hälsovårdsministeriet, 2007, s. 73).

- 1. Grunddelen** ska enligt lagen täcka kostnader för kost och kläder, mindre hälso- och sjukvårdsutgifter, utgifter för personlig hygien och hemmets hygien, resekostnader för lokaltrafik, tidningsprenumerationer, tv-licens, telefonräkningar samt fritidsverksamhet och andra motsvarande utgifter som rör en persons eller familjs vardag. Grunddelens belopp är resultatet av en kalkyl över storleken på de utgifter för det dagliga uppehållet som motsvarar olika persongruppers minimikonsumtionsnivå (7 a § FFS 1412/1997). Grunddelen är lika i hela landet (ej Åland).
- 2. Andra grundutgifter** är boendekostnader enligt 6 § lagen om bostadsbidrag (hyra eller vederlag, vattenavgift, uppvärmning), hemförsäkringspremier, kostnader för hushållselektricitet samt hälso- och sjukvårdskostnader som inte är ringa (7 b § FFS 1412/1997). Beviljandet av andra grundutgifter kan skilja mellan kommuner. Vanligt är att boendekostnader ersätts i sin helhet under en övergångsperiod varefter ett av kommunen fastslaget tak för skäliga boendekostnader tas i bruk. I små och medelstora kommuner är det vanligt att bevilja ersättning för boendekostnader enligt riktlinjer som följer maxbeloppen vid beviljande av bostadsbidrag. I större kommuner och speciellt i kommuner runt huvudstadsregionen är det vanligt att bevilja ersättning för boendekostnader enligt betydligt högre nivå än vad som tillämpas för bostadsbidrag. Exempelvis bedömdes en skälig maximinivå för boendekostnader i Helsingfors vara 560 € för ensamboende år 2008 (Moisio, 2009, s. 10).

3. **Det kompletterande utkomststödet** innefattar särskilda kostnader såsom utgifter för barndagvård, andra utgifter för boende än de som klassas som grundutgifter samt sådana utgifter som anses vara nödvändiga för den enskilda personens eller familjens behov eller förhållanden eller främjande av förmågan att klara sig på egen hand. Som en persons eller familjs särskilda förhållanden kan beaktas exempelvis långvarigt beroende av utkomststöd, svår sjukdom och barns behov av hobbyverksamhet (7 c § FFS 1412/1997).
4. **Förebyggande utkomststöd** beviljas enligt av kommunen fastställda grunder för främjande av social trygghet, självständighet och för förebyggande av utslagning och långvarigt beroende av utkomststöd. Förebyggande utkomststöd kan användas för att lindra en plötsligt försämrade ekonomisk ställning eller överskuldssättning, trygga en persons eller familjs boende samt för andra syften som främjar stödtagarens förmåga att klara sig på egen hand (13 § FFS 1412/1997).

Utkomststödet delar, Åland

Utkomststödet består på Åland av en grundläggande del och en tilläggsdel. Utöver det kan kommunen bevilja förebyggande utkomststöd. Beloppet av utkomststödet grunddelar är enligt 5 § LL (1998:66) bundet till den del av konsumentprisindex för Åland som motsvarar de varor och tjänster som täcks med grunddelen.

1. **Grunddelen** ska täcka utgifter för kost och kläder, mindre hälso- och sjukvårdsutgifter, utgifter för personlig hygien och hemmets hygien, användning av lokaltrafik, prenumeration på dagstidning, tv-licens, telefonräkningar, hobby- och rekreationsverksamhet samt motsvarande utgifter som hör till en persons eller familjs dagliga uppehälle (2 § LL 1998:66).
2. **Tilläggsdelen** beräknas enligt 6 § LL så att den täcker boendekostnader i behövlig utsträckning, sådana nödvändiga hälso- och sjukvårdsutgifter som inte ingår i grunddelen, utgifter för barnomsorg samt andra utgifter som följer av en persons eller familjs särskilda behov.

- 3. Förebyggande utkomststöd** kan beviljas för att förebygga utslagning och främja en individs eller familjs sociala trygghet, självständighet och möjlighet att klara sig på egen hand. Kommunerna fastställer själva grunderna för förebyggande utkomststöd (ursprungliga 13 § FFS 1412/1997).

Fastställande av utkomststöd, fasta Finland

I utkomststödslagen finns en grundläggande bestämmelse om hur storleken på utkomststödet ska fastställas:

”Utkomststödet belopp är skillnaden mellan de utgifter och de disponibla inkomster och tillgångar som fastställs enligt denna lag. Inkomsterna och utgifterna beaktas först när det grundläggande utkomststödet enligt 7 § beviljas” (6 § FFS 1412/1997).

Fastställande av utkomststöd, Åland

Utkomststödet belopp fastställs enligt skillnaden mellan de utgifter och de disponibla inkomster och tillgångar som gäller enligt LL.

Beaktande av inkomster och tillgångar, fasta Finland

Vid beviljande av utkomststöd är huvudregeln att sökandes och familjemedlemmars alla disponibla inkomster beaktas, såväl skattepliktiga som skattefria. Även hushållets disponibla tillgångar beaktas (Social- och hälsovårdsministeriet, 2007, s. 82).

Undantag: Som inkomst ska enligt 11 § utkomststödslagen inte beaktas sådana inkomster som är ringa, som utgör utgifter för arbetsresor eller annars av arbetet orsakade utgifter, eller som utgör ersättning för uppehälle enligt antingen lagen om utkomstskydd för arbetslösa, lagen om offentlig arbetskraftsservice eller lagen om Folkpensionsanstaltens rehabiliteringsförmåner eller rehabiliteringspenningförmåner. Moderskapsunderstöd eller vård- och handikappbidrag beaktas inte som inkomst och inte heller inkomster för barn under 18 år till den del de överstiger de utgifter som enligt lagen ska beaktas för barnets del (minderåriga barn är inte försörjningspliktiga gentemot sina föräldrar). Slutligen beaktas inte inkomster eller ersättningar för specifika utgifter (8 § FFS 1412/1997). Som tillgångar beaktas enligt 12 § utkomststödslagen inte sökandes stadigvarande bostad och behövligt bostadslösöre, nödvändiga arbets- och studieredskap, tillgångar tillhörande barn under 18 år

till den del de är större än de utgifter som ska beaktas för barnets del, och inte heller sådana tillgångar som anses nödvändiga för tryggande av fortsatt utkomst.

Prioriterad inkomst: Enligt 11 § 3 mom. FFS ska hushåll med förvärvsinkomster få hålla minst 20 % eller högst 150 € av förvärvsinkomsterna obeaktade i beräkningar av utkomststöd. Det temporära lagmomentet fortsätter gälla hela år 2009 och syftar till att uppmuntra till även kortvariga anställningar bland de hushåll som erhåller utkomststöd. Maxsumman 150 € gäller per månad och hushåll. Prioriterad inkomst kan kombineras med regeln att inte beakta inkomster som är ringa (Social- och hälsovårdsministeriet, 2007, s. 84-85).

Beaktande av inkomster och tillgångar, Åland.

Precis som i fasta Finland ska enligt 11-12 §§ utkomststödslagen sökandes och familjemedlemmarnas disponibla inkomster och tillgångar beaktas då man gör en utkomststodsberäkning. Disponibla inkomster är i sammanhanget bl.a. löneinkomst, inkomst av näringsverksamhet, kapitalinkomst, pensioner, studiemedel, arbetsmarknadsstöd, sjuk- eller arbetslöshetsdagpenning samt de skattefria inkomsterna barnbidrag och bostadsbidrag.

Undantag: Moderskapsunderstöd, vårdbidrag för pensionstagare samt handikappbidrag för personer över eller under 16 år beaktas inte som inkomst, inte heller ersättningar enligt 8 § utkomststödslagen. Ej heller beaktas sådana inkomster som är ringa, som motsvarar utgifter för arbetsresor eller i övrigt av arbetet förorsakade utgifter, eller inkomster för barn under 18 år till den del de är större än de utgifter som ska beaktas för barnets del. Vad beträffar tillgångar som ska lämnas obeaktade gäller samma som beskrivet ovan för fasta Finland.

Skillnader i beaktande av inkomster

Skillnader i beaktande av inkomster finns i att:

- 1) inkomster som utgör ersättning för uppehälle samt
- 2) prioriterad inkomst inte finns med i LL. I gengäld gäller enligt LL
- 3) att inkomster som enligt kommunens prövning kan anses främja en företagares eller annan stödtagares möjligheter att klara sig på egen hand inte ska beaktas som inkomst (ursprunglig 11 § 3 punkten FFS 1412/1997).

Vid tillämpning av 11 § utkomststödslagen avviker LL även beträffande beaktandet av barnbidrag som inkomst. Enligt 2 § 3 punkten LL (2008:72) beaktas barnbidrag som inkomst i reducerat format. Av barnbidragets belopp dras 20 % av vid beräkningen av utkomststöd, av ensamförsörjartilläggets belopp 50 %. Lagändringen gjordes för att samtliga barnfamiljer på Åland ska få ta del av de höjningar som gjorts i barnbidragsbeloppen samt för att främja utsatta åländska barnfamiljers ekonomiska situation. Att inte reducera barnbidragsbeloppet i utkomststödsberäkningarna skulle innebära en ojämlig ställning för utkomststödstagare gentemot barnfamiljer som inte är utkomststödstagare eftersom höjningen skulle försvinna i beräkningarna av skillnaden mellan inkomster och utgifter.

5. Ersättningsnivåer

Fasta Finland

Tabell 1 visar beloppen för utkomststödets grunddelar fr.o.m. 01.01.2009:

Målgrupp	€per månad	€per dag	% av grunddelens belopp
Ensamboende och ensamförsörjare	417,45	13,92	100
Makar och samboende samt annan person som fyllt 18 år	354,83	11,83	85
Person över 18 år som bor hemma med förälder / föräldrar	304,74	10,16	73
Barn 10-17 år första barnet	292,22	9,74	70
Barn 10-17 år andra barnet	271,34	9,04	65
Barn 10-17 tredje barnet o.s.v.	250,47	8,35	60
Barn under 10 år första barnet	262,99	8,77	63
Barn under 10 år andra barnet	242,12	8,07	58
Barn under 10 år tredje barnet o.s.v.	221,25	7,38	53

Tabell 1: Utkomststödets grunddelar, fasta Finland, 2009.

Källa: Bearbetad information från social- och hälsovårdsministeriet ([www.stm.fi/Resource.phx./sve/ansva/...](http://www.stm.fi/Resource.phx./sve/ansva/)).

För samtliga vuxna (fyllda 18 år) stötagare är det möjligt att enligt 10 § lagen om utkomststöd minska grunddelens belopp med maximalt 20 % eller maximalt 40 %. Om utkomststöd beviljas för kortare tid än en månad beräknas grunddelens belopp per dag genom att dividera det månatliga beloppet med 30. Villkoren gäller såväl fasta Finland som Åland.

Åland

Tabell 2 visar de månatliga beloppen för utkomststödets grunddelar fr.o.m. 01.02.2009:

Målgrupp	€per månad	€per dag	% av grunddelens belopp
Ensamboende och ensamförsörjare	399,05	13,30	100
Andra personer som fyllt 17 år	339,37	11,31	85
Person som fyllt 17 år och som bor hos ena eller båda föräldrarna	291,41	9,71	73
Barn 10-16 år	279,48	9,31	70
Barn under 10 år	263,57	8,79	66

Tabell 2: Utkomststödets grunddelar, Åland 2009.

Källa: Bearbetad information från Ålands landskapsregering, 20.01.2009, socialvårdsbyrån.

Tabell 3 visar sammansättningen av utkomststödets grunddel i fasta Finland och på Åland:

Utgiftspost	% av grunddelen, fasta Finland	% av grunddelen, Åland
Utgifter för kost	49	54
Kläder och skodon	9	9
Information (tidning, tv-licens, telefon)	20	14
Smärre hälso- och sjukvårdsutgifter	3	3
Övriga utgifter för det dagliga uppehållet.	19	20
Sammanlagt	100	100

Tabell 3: Grunddelens sammansättning på fastlandet och på Åland

Källa: Bearbetad information från Social- och hälsovårdsministeriet, 2007, s. 60.

6. En jämförelse av landskapslagen och rikslagen om utkomststöd

Jämförelsen görs genom en systematisk genomgång av lagstiftningens paragrafer. Skillnader noteras men bearbetas i kapitel sju samt därpå följande diskussion. Sist i utredningen finns förslag på ändringar i gällande landskapslag. Jämförelsen görs mellan gällande LL (1998:66) om tillämpning i landskapet Åland av lagen om utkomststöd och lag om utkomststöd (1412/1997) med ändringar beaktade t.o.m. FFS 710/2008. Eftersom paragrafernas innehåll inte återges som helhet i texten rekommenderas för läsningen av kapitel sex, sju samt nio att ha berörd lagstiftning bredvid.

1 §: Innehållsmässig skillnad finns på två punkter:

1. I FFS har tillkommit beskrivning av syftet beträffande förebyggande utkomststöd: Att förebygga utslagning och långvarigt beroende av utkomststöd.
2. I FFS har tillkommit syftet att med reseersättning stöda en persons deltagande i arbetsverksamhet i rehabiliteringssyfte.

2 §: Skillnad finns genom 2 a § i FFS som styr skyldigheterna för en person i arbetsför ålder att vara anmäld som arbetssökande vid ansökan om utkomststöd.

3, 4 §§: Identiska.

5 §: Skillnader finns. Enligt LL ska hänvisningar till lagen om planering av och statsandel för social- och hälsovården avse landskapslagen om planering av och landskapsandel för socialvården.

I FFS finns fyra stycken tillägg:

1. 5 a § som beskriver statsandelar för kostnaderna för det grundläggande utkomststödet; 50 % av kostnaden.
2. 5 b § som beskriver hur förskottet på statsandelarna ska fastställas, betalas och justeras.

3. 5 c § som beskriver hur den slutliga statsandelen för det grundläggande utkomststödet ska fastställas.
4. 5 d § som beskriver statsandelens slutpost och återkrav av statsandel.

6 §: Skillnad finns. I FFS beskrivs att vid fastställandet av utkomststöd beaktas inkomster och tillgångar först när det grundläggande utkomststödet beviljas.

7 §: Skillnader finns.

1. Enligt LL delas utgifter som beaktas vid beviljande av utkomststöd in i en grunddel och en tilläggsdel. Enligt FFS delas utgifter som beaktas vid beviljande av utkomststöd in i grundläggande utkomststöd bestående av en grunddel och andra grundutgifter samt i kompletterande utkomststöd. Identiska är enbart de utgifter vilka ingår i utkomststödet grunddel.
2. Enligt 7 b § FFS beaktas som övriga grundutgifter boendeutgifter, kostnader för hushållsel, hemförsäkringspremier samt hälso- och sjukvårdskostnader som inte ingår i grunddelen.
3. Enligt 7 c § FFS beaktas som kompletterande utkomststöd i nödvändig utsträckning utgifter för barndagvård, andra utgifter för boende än de avsedda i 7 b § samt utgifter enligt särskilda behov som är nödvändiga för tryggande av försörjning eller förmågan att klara sig på egen hand.
4. Enligt LL beaktas som tilläggsdel boendekostnader, hälso- och sjukvårdskostnader som inte ingår i grunddelen, utgifter för barnomsorg samt utgifter enligt särskilda behov.

8 §: Identiska.

9 §: Skillnader finns.

1. Enligt LL tillämpas inte 9 § FFS. Istället gäller 5 § LL (2008:72) enligt vilken grunddelens belopp justeras årligen i januari i samma proportion som den del av konsumentprisindex för Åland som motsvarar de varor och tjänster som täcks med grunddelen. Enligt FFS justeras grunddelens belopp enligt bestämmelserna i lagen om folkpensionsindex.

2. Enligt LL finns inom ramen för grunddelens belopp fem grupper och åldersgränserna 0-9, 10-16 samt 17 år uppåt. Grunddelens belopp för barn under 10 år motsvarar i LL 66 % av den fulla grunddelen, oavsett om det är ett eller flera barn. Grunddelens belopp för barn 10-17 år motsvarar 70 % av den fulla grunddelen oavsett om det är ett eller flera barn.
3. Enligt FFS finns inom ramen för grunddelens belopp nio grupper och åldersgränserna 0-9, 10-17 samt 18 år uppåt. Grunddelens belopp för barn under 10 år motsvarar i FFS 63 % av den fulla grunddelen för det första barnet, 58 % för det andra barnet och 53 % för det tredje och därpå följande barn. För barn 10-17 år är beloppet 70 % av den fulla grunddelen för det första barnet, 65 % för det andra barnet och 60 % för det tredje och därpå följande barn.
4. Den fulla grunddelen är för år 2009 enligt LL 399,05 € Enligt FFS 417,45 €

10 §: Skillnader finns. I FFS beskrivs villkoren för att sänka grunddelen med upp till högst 20 % eller 40 % för en stödtagare mer detaljerat än i LL som en följd av utvecklad sysselsättningspolitisk lagstiftning med för utkomststödslagen relevanta delar av följande lagar inkluderat:

- Lag om främjande av invandrades integration samt mottagande av asylsökande (FFS 493/1999) och därtill hörande integrationsplan.
- Lag om arbetsverksamhet i rehabiliteringssyfte (FFS 189/2001) och därtill hörande aktiveringsplan och arbetsverksamhet i rehabiliteringssyfte.
- Lag om offentlig arbetskraftsservice (FFS 1295/2002) och därtill hörande åtgärder.

Enligt 10 a § FFS utbetalas till den som får utkomststöd och som deltar i arbetsverksamhet i rehabiliteringssyfte enligt givna villkor en sysselsättningspenning (vars storlek motsvarar ersättning för uppehälle enligt lagen om offentlig arbetskraftsservice) samt reseersättning enligt det billigaste färdstället för de resekostnader som deltagandet medför.

11 §: Skillnader finns, gäller inkomster som inte ska beaktas vid beräkning av utkomststöd.

1. Ursprungliga 11 § 4 punkten FFS är språkligt föråldrad jämfört med 11 § 4 punkten FFS gällande benämningar i fråga om förmåner enligt lagen om handikappförmåner (570/2007).

2. För 11 § 5 punkten FFS finns ingen motsvarighet enligt LL. Gäller ersättning för uppehälle enligt lagen om utkomstskydd för arbetslösa eller lagen om offentlig arbetskraftsservice samt ersättning för uppehälle enligt lagen om Folkpensionsanstaltens rehabiliteringsförmåner och rehabiliteringspenningförmåner.
3. Skillnad finns gällande ursprungliga 11 § 5 punkten FFS och 11 § 2 punkten FFS i den omfattning som 7 § till sitt innehåll är olika i LL och FFS.
4. Enligt FFS gäller åtminstone ännu hela år 2009 ett temporärt tillfogat 3 mom. om prioriterad inkomst enligt vilket minst 20 % eller högst 150 € av den månatliga förvärvsinkomsten lämnas obeaktad i syfte att stöda stödtagarens sysselsättning. Enligt ursprungliga 11 § 3 punkten FFS gäller att kommunen enligt prövning fastställer en sådan del av förvärvs- eller företagsinkomst som lämnas obeaktad som inkomst för att främja stödtagarens möjligheter att klara sig på egen hand.
5. Enligt 2 § 3 punkten LL (2008:72) gäller att barnbidrag ska beaktas som inkomst till reducerat belopp. Per kalendermånad dras 20 % av barnbidragets belopp respektive 50 % av ensamförsörjartilläggets belopp av vid beaktandet av barnbidrag som inkomst.

12 §: Skillnad finns i den omfattning som 7 § till sitt innehåll är olika i LL och FFS. I övrigt identiska.

13 §: Skillnad finns.

1. Enligt FFS är kommunens uppgift att bevilja förebyggande utkomststöd ett konstaterande till skillnad från i LL där den enligt ursprungliga 13 § FFS framställs som en möjlighet. FFS: ”Kommunen beviljar enligt grunder som den fastställer...”. LL: ”Kommunen kan enligt grunder som den fastställer bevilja...”.
2. Enligt FFS ges exempel på syften med åtgärder med stöd av förebyggande utkomststöd. Konkretisering saknas i LL.

14 §: Skillnad finns i.o.m. att det i FFS tillkommit en 14 a §, enligt vilken behandlingen av ett utkomststödsärende beskrivs detaljerat i lag.

15 §: Skillnad finns.

1. I den omfattning som 7 § till sitt innehåll är olika i LL och FFS.

2. Genom att det i FFS tillkommit en beskrivning (3 mom.) av hur sådan förvärvsinkomst som inte var känd när beslutet togs i efterhand kan beaktas som inkomst.

16 §: Identiska.

17 §: Skillnad finns i ursprungliga 17 § 1 mom. FFS i form av föråldrade begrepp och hänvisning till socialvårdslag istället för såsom enligt FFS till lagen om klientens ställning och rättigheter.

18 §: Identiska.

19 §: Identiska.

20 §: Skiljer sig såtillvida att innehållet i 17 § är olika i LL och i FFS.

21 §: Identiska.

22 §: Identiska.

23 §: Identiska.

24 §: Skiljer sig genom att det i FFS tillkommit innehåll.

1. I FFS informeras om att länsstyrelsens beslut om fastställande eller återkrav av statsandel med stöd av 5 a – 5 d § inte får överklagas genom besvär.
2. Kommunens möjlighet att visa missnöje med beslut om fastställande eller återkrav av statsandel med stöd av 5 a – 5 d § är genom rättelseyrkande. Beslut med anledning av ett rättelseyrkande får överklagas i enlighet med förvaltningsprocesslagen.

25 §: Skiljer sig genom att 25 § i FFS är upphävd genom 815/2000.

26, 27, 28 §§: Identiska.

7. Finns det anledning att behålla existerande skillnader i lag?

I det här kapitlet bearbetas förra kapitlets innehåll. Fortsatt systematiskt paragraf för paragraf görs ett ställningstagande för eller emot (ja / nej) en bibehållen skillnad inkluderat en kort motivering.

1 §: Nej till fortsatt skillnad beträffande punkt ett om utveckling av syftet med det förebyggande utkomststödet. Formuleringen i FFS utgör en naturlig utveckling av regleringen även för Ålands del. Ja, beträffande paragrafens formulering kopplat till lagen om arbetsverksamhet i rehabiliteringssyfte, vilken inte är gällande på Åland. När en lag om arbetsverksamhet i rehabiliteringssyfte blir gällande i landskapet finns det anledning att beakta behovet av reseersättning och sysselsättningspenning såsom avses i 1 § samt 10 a § FFS.

2 §: Nej. I FFS regleras skyldigheten att anmäla sig som arbetslös arbetssökande vid ansökan om utkomststöd genom 2 a §. Skyldigheten är kopplad till användandet av 10 § vilken är gällande enligt LL. När det gäller undantag från skyldigheten att anmäla sig som arbetslös arbetssökande behöver 2 a § 3 punkten FFS uppmärksammas med anledning av landskapslagen (2003:71) om tillämpning i landskapet Åland av lagen om utkomstskydd för arbetslösa. Beaktat LL 2003:71 utgör punkten inget hinder för att införa bestämmelserna i 2 a § FFS i LL.

3, 4 §§: Innehållet identiskt.

5§: Ja till fortsatt skillnad med anledning av landskapslagen om planering av och landskapsandel för socialvården på Åland. Dock kan 5 a § FFS om fördelningen av kostnaderna för det grundläggande utkomststödet observeras med anledning av finansieringssättet på fastlandet sedan år 2006. Kostnaderna för det grundläggande utkomststödet finansieras till 50 % som statsunderstöd till skillnad från det behovsprövade och det förebyggande utkomststödet som får sin statliga finansiering genom statsandelssystemet. Ändringen i kostnadsfördelningen för det grundläggande stödet har grund i det faktum att det grundläggande utkomststödet motsvarar den oundgängliga försörjning som avses i 19 § 1 mom. i grundlagen (RP 164/2005, s. 26-27).

6 §: Nej, förutsatt att även 7 § ändras. Att inkomster och tillgångar beaktas först när grundläggande utkomststöd ska beviljas är ett förtydligande av villkoren för de olika möjligheterna inom ramen för utkomststödslagen. Om en sökande har sådana inkomster att han eller hon inte har rätt till grundläggande utkomststöd överförs enligt RP 164/2005 överskottet i inkomsterna till beräkningen av ett eventuellt behovsprövat understöd.

7 §: Med undantag av behövliga avvikelser, nej. För att underlätta jämförelsen mellan nivån på stödet på fastlandet och på Åland, och därmed ställningstagandet till vilka avvikelser från rikslagstiftningen som kan anses befogade och behövliga för åländska förhållanden, är det väsentligt att begreppen och innehållet i LL och FFS är möjligast lika. Det handlar också om att kunna få fram jämförbara statistiska uppgifter. Den nuvarande åländska indelningen av utkomststödet i en grunddel och en tilläggsdel bör därmed ändras till grundläggande (grunddel samt övriga grundutgifter) och kompletterande utkomststöd såsom i FFS. Såsom konstaterat i samband med 5 § klargörs med innehållet i det grundläggande utkomststödet även lagens direkta koppling till den grundlagsenliga skyldigheten att garantera alla en oundgänglig försörjning.

Landskapslagen behöver beakta följande:

1. Eftersom det i FFS (efter 1.9.2006) inte längre ingår den 7 % av boendeutgifter som avses i 2 § LL, kan 7 a § FFS tillämpas i sin helhet.
2. I 6 § LL 2008:72 regleras beräkning av utkomststödet tilläggsdel. För att motsvara 7 b § samt 7 c § FFS, men med motsvarande avvikelser som idag behöver 6 § LL (2008:72) ändras:
 - Paragrafen bör omfatta såväl övriga grundutgifter som kompletterande utkomststöd.
 - Utkomststödet övriga grundutgifter bör för att vara kompatibel med 7 b § FFS beräknas så att den täcker 1) boendekostnader i behövlig utsträckning 2) kostnader för användning av hushållselektricitet 3) hemförsäkringspremier samt 4) andra nödvändiga hälso- och sjukvårdsutgifter än de som ingår i grunddelen. Om hushållsel och hemförsäkringspremier skrivs i RP 164/2005 att dessa är sådana utgifter som stort sett alla klienter har och att de är utgifter som bör ingå i det grundläggande stödet. Om boendekostnader poängteras att en ny klient bör ges

tillräckligt med tid att vid behov söka sig till en förmånligare bostad innan boendekostnaderna kan beaktas till rimligt belopp när utkomststöd beviljas (RP 164/2005, s. 53).

- För att omfatta 7 c § FFS behöver egentligen endast ordet barndagvård i 6 § LL (2008:72) ändras till barnomsorg. I RP 164/2005 (s. 54) framhävs vikten av att dagvårdsutgifterna beaktas inom ramen för den behovsprövade delen av utkomststöd för att från fall till fall kunna beakta barnets bästa i sammanhanget. 7 c § 2 punkten FFS om andra utgifter på grund av boende än de som avses i 7 b § avser t.ex. garantihyra, förmedlingsarvode och andra kostnader p.g.a. flyttning och är därmed väsentlig som komplement till de boendekostnader som avses i övriga grundutgifter. 7 c § 3 punkten FFS som motsvarar 6 § 4 punkten LL 2008:72, omfattar i FFS även främjande av förmågan att klara sig på egen hand och är därmed tydligare än motsvarigheten i LL. I FFS ges även konkreta exempel på en persons eller familjs särskilda behov eller förhållanden, t.ex. långvarigt behov av utkomststöd eller svår sjukdom.

8 §: Innehållet identiskt.

9 §: Ja, med anledning av 5 § LL 2008:72 enligt vilken grunddelens belopp justeras i samma proportion som den del av konsumentprisindex för Åland som motsvarar de varor och tjänster som täcks med grunddelen.

Dock behöver 5 § LL ändras: Om landskapets ekonomi stadgas i 44 § självstyrelselagen (1991:71) för Åland att landskapet ska sträva efter att de sociala förmånerna för landskapets befolkning är minst desamma som i riket. Utgifterna som ingår i grunddelen är idag identiska i FFS och i LL som följd av att självriskmomentet för boendeutgifter är upphävt i FFS. De aktuella beloppen för år 2009 är 399,05 € i landskapet jämfört med 417,45 € på fastlandet. Grunddelens belopp borde för att följa 44 § självstyrelselagen i landskapet regleras så att det årligen justeras minst så att beloppet motsvarar nivån på fastlandet. Eftersom grunddelen på fastlandet justeras enligt bestämmelserna i lagen om folkpensionsindex (FFS 456/2001) vilket i praktiken innebär vid ingången av varje år, är det logiskt att grunddelens belopp i landskapet justeras efter denna tidpunkt. Ändringarna i grunddelens belopp gäller på fastlandet fr.o.m. 1 januari, i landskapet från 1 februari varje år.

Med hänvisning till samma 44 § självstyrelselag finns inte anledning att ändra beräkningssättet i landskapet för olika målgruppers grunddel. Idag skiljer sig reglerna i landskapet och på fastlandet såväl gällande antal målgrupper som åldersgränserna för dessa, med något fördelaktigare villkor för stödtagare i landskapet procentuellt sett samt åldersmässigt för åländska 17-åringar. *Beaktat beloppet av den fulla grunddelen för år 2009 är realbilden dock den att endast barn under tio år i landskapet får ett verkligt belopp högre än på fastlandet.* Beloppen behöver nivåjusteras i landskapet och kostnaderna beaktas genom landskapsandelssystemet. Hur stor kostnadsökningen för utkomststödets grunddel blir i realiteten är beroende av flera faktorer: Fortsätter trenden med sjunkande klientantal och kostnader för utkomststöd på Åland eller bryts den i rådande lågkonjunktur, ökar antalet arbetslösa på så sätt att det blir kännbart för utkomststödet, och vad blir resultatet av Satakommitténs arbete på fastlandet? Om kommitténs ambition att förenkla och förbättra det primära socialskyddet så att individens grundutkomst tryggas lyckas så bör det rimligtvis leda till ett minskat nyttjande av utkomststöd överlag, samtidigt som individer som ekonomiskt vore berättigade utkomststöd men av olika anledningar inte är stödtagare får en förbättrad ekonomi jämfört med i dag.

Enbart en justering av grunddelen till minst motsvarande belopp som gäller på fastlandet (en höjning motsvarande minst 18,40 € per fullt grunddelsbelopp år 2009) beaktar inte t.ex. kostnadsnivån för livsmedel på Åland. En adekvat uppskattning är att mat är ca 10 % dyrare, enligt ÅSUB:s senaste undersökning omkring 11 % i genomsnitt (Åsub, 2000, s. 24). Till detta ska ytterligare läggas behovet av en nivåjustering för att eliminera en eftersläpning på ca 30 % som är verklighet idag på såväl Åland som på fastlandet. Nuvarande belopp och grupper finns redovisade i tabell 1 och tabell 2, justerade belopp i tabell 4. Kostnadskalkyl för de justerade beloppen finns i samband med tabell 4, kapitel nio.

10 §: Ja, med anledning av att ändringar i FFS är gjorda utifrån lagstiftning som idag inte är gällande på Åland: Lag om främjande av invandrarens integration samt mottagande av asylsökande (493/1999), lag om arbetsverksamhet i rehabiliteringssyfte (189/2001) samt lag om offentlig arbetskraftsservice (1295/2002).

11 §: Ja, med anledning av 2 § 3 punkten LL 2008:72 enligt vilken barnbidrag i landskapet ska beaktas reducerat. Som följd av en höjning av barnbidraget i landskapet för att stöda barnfamiljers situation och för att höjningen ska komma alla till del på ett likvärdigt sätt dras

20 % av barnbidragets belopp och 50 % av ensamförsörjartillägget av, varpå resterande belopp beaktas som inkomst. Att inte beakta barnbidraget reducerat vid beräkning av utkomststöd skulle försätta stödtagande barnfamiljer i en situation var de, till skillnad från familjer med bättre inkomst, inte får ta del av den höjning som gjordes. Rättvisetänkandet finns motiverat t.ex. i landskapets framställning nr 26/2001-2002 samt nr 3/2007-2008.

Ställningstagandet är nej till fortsatta skillnader gällande följande punkter:

1. Ursprungliga 11 § 4 punkten FFS. Att ändra lydelsen till motsvarande i 4 punkten FFS medför ingen ändring beträffande punktens syfte men korrigerar föråldrade benämningar i fråga om FPA-förmåner.
2. 11 § 5 punkten FFS om ersättning för uppehälle till den del den berör lagen om Folkpensionsanstaltens rehabiliteringsförmåner och rehabiliteringspenningförmåner (31 § 566/2005).
3. Ursprungliga 11 § 5 punkten FFS. Förutsatt att 7 § ändras behöver även 5 punkten justeras så att den motsvarar 11 § 2 punkten FFS.
4. Ursprungliga 11 § 3 punkten FFS, om del av inkomst som inte ska beaktas för att den kan anses främja stödtagarens förmåga att klara sig på egen hand. Enligt FFS gäller ett temporärt tillfogat 3 mom. enligt vilket minst 20 % men högst 150 € av förvärvsinkomster ska lämnas obeaktat, detta för att sporra till även tillfälligt arbete och egen försörjning. Momentet gäller åtminstone t.o.m. 31.12.2009, d.v.s. tills den s.k. Sata-kommittén på fastlandet hunnit utarbeta ett förslag till reform av den sociala tryggheten. Momentet har ökat kommunernas utgifter för utkomststöd endast i liten utsträckning. Försöket med privilegierad inkomst har inte haft några större verkningar men bedöms vara ett bra arbetsredskap för det sociala arbetet med övervägande gynnsamma effekter för stödtagaren (RP 132/2008, s. 3-4).

12 §: Nej. Förutsatt att 7 § ändras bör även ursprungliga 12 § 3 punkten FFS justeras så att den motsvarar FFS.

13 §: Nej. Syftet med det förebyggande utkomststödet klargörs på ett tydligare sätt och är mer direkt uttryckt inklusive konkreta exempel i FFS.

14 §: Nej, eftersom ändringarna handlar om att förtydliga behandlingsprocessen av utkomststödsärenden t.ex. genom införandet i lag av maximal behandlingstid om sju vardagar. Utkomststöd är ett sistahandsstöd vilket gör det särskilt viktigt att stödtagaren inte utsätts för längre väntan än nödvändigt. Tillskottet av 14 a § i FFS handlar om stödtagares rättsskydd och fungerar för användaren långt som en handbok.

15 §: Nej. Förutsatt att 7 § ändras bör även 15 § ändras så att lydelsen avseende 7 § FFS blir lika i LL. Vad gäller 15 § 3 mom. FFS från år 2005 om möjligheten att i efterhand beakta inkomster som vid beslutstidpunkten var okända är ställningstagandet också nej. Inkomster som väsentligt förändrar den ekonomiska situationen för en stödtagare för en sådan period som utkomststöd utbetalas bör kunna beaktas i efterhand men vara reglerat på ett sådant sätt att det tydligt framgår att det retroaktiva beaktandet inte får motverka individens strävan efter att försörja sig själv.

16 §: Innehållet identiskt.

17 §: Nej, med anledning av att ändringarna i FFS är gjorda som följd av lagen om klientens ställning och rättigheter inom socialvården (812/2000), vilken gäller med i LL (1995:101) om tillämpning i landskapet Åland av riksförfattningar om socialvård angivna avvikelser.

18, 19 §§: Innehållet identiskt.

20 §: Korrigeras automatiskt förutsatt att ursprungliga 17 § ändras eftersom innehållet är språkligt identiskt.

21-23 §§: Innehållet identiskt.

24 §: Ja, med anledning av att ändringarna berör rikslagstiftning vilken inte är gällande på Åland. Motsvarande åländskt lagrum är 26-27 §§ LL (1993:71) om planering av och landskapsandel för socialvården. Därmed kan 2 § 2 punkten LL (1998:66) ändras så, att den omfattar även hänvisningen i 24 § 2, 3 mom. FFS.

25 §: Nej. Paragrafen är hävd i FFS med anledning av att de berörda paragraferna i socialvårdslagen är hävda genom lagen om klientens ställning och rättigheter (FFS 815/2000). Därmed hävs ursprungliga 25 § FFS även enligt LL.

26-28 §§: Innehållet identiskt.

8. Diskussion

I diskussionen ingår både tidigare nämnda fakta och ny information.

Grundlagens betydelse för utkomststöd

Enligt 19 § 1 mom. grundlagen (FFS 731/1999) har alla som inte förmår skaffa sig den trygghet som behövs för ett människovärdigt liv rätt till oundgänglig försörjning och omsorg. Denna rättighet gäller alla som omfattas av Finlands lagstiftning oberoende av nationalitet. En tolkning av 19 § grundlagen ger att 1 mom. förutsätter en individuell bedömning och avser en lägre nivå än den avsedd i 2 mom, vilket i sin tur avser grundläggande försörjning vid sjukdom, arbetslöshet, arbetsförmåga, när man får barn, vid förlust av en försörjare och under ålderdomen (Moisio, 2009, s. 2).

Minimiutkomst

Vad ”oundgänglig försörjning och omsorg” närmare innebär regleras dock inte i grundlagen och frågan om vilken nivå som utgör en tillräcklig minimiutkomst är därmed ett återkommande föremål för utredningar och diskussion. Även om uppgiften att avgöra var gränsen för tillräcklighet ligger är svår i sig är den stora utmaningen för ett välfärdssamhälle att hitta en nivå som inte avviker för mycket från den genomsnittliga levnadsnivån i samhället. Ett antal utredningar visar på vikten av att samhällets minimiutkomst garanterar medborgarna en levnadsnivå som även är socialt godtagbar, varmed den egentliga frågan blir att handla om var nivån för en acceptabel levnadsnivå för olika slags hushåll ligger i samhället. Med minimiutkomst åsyftas i första hand utkomststöd, men enligt olika modeller kan även förmåner som bostadsbidrag, arbetsmarknadsstöd, folkpension och grunddagpenning räknas hit (Moisio, 2009, s. 2, s. 9).

Ett annat sätt att definiera minimiutkomst är utkomststöd samt de inkomster och förmåner som inte beaktas vid beräkning av utkomststöd (se t.ex. fjärde kapitlet: ”Beaktande av inkomster och tillgångar” för beskrivning av undantag). En jämförelse av ett antal västeuropeiska länder visar att minimiutkomsten (definierad såsom nyss beskrivet) för en ensamboende år 2005 i Finland, köpkraften beaktat, motsvarar 82 % av den danska och 129 % av den franska minimiutkomsten. För en arbetslös ensamstående med två barn är

motsvarande siffror 85 respektive 139 %. Överlag ligger Norge och Danmark i sammanhanget i en klass för sig, Finland på en god medelnivå (Moisio, 2009, s. 14-15).

Fattigdom

När man talar om fattigdom skiljer man i allmänhet mellan absolut och relativ fattigdom. Absolut fattigdom är otillräckliga resurser för att trygga behovet av mat, kläder och tak över huvudet. Relativ fattigdom är att leva under sådana ekonomiska villkor att man inte på skäliga villkor kan ta del av samhällets möjligheter och utbud.

Att leva i ett utvecklat och komplext samhälle kräver i korthet mer penningresurser för den enskilde än vad som behövs för att undvika absolut fattigdom. Ett kriterium för fattigdom är att det finns ett direkt orsakssamband mellan avsaknad av ekonomiska resurser och social marginalisering (Moisio, 2009, s. 3; Kangas & Ritakallio, 2008, s. 16). Har man då kunnat definiera gränser för när fattigdom är ett faktum? Ja och nej. Ja, i den meningen att det finns allmänt vedertagna riktlinjer att följa. Enligt den av Eurostat (EU:s statistikbyrå) rekommenderade gränsen för relativ fattigdom lever personer som ligger under 60 % av medianen av den beskattningsbara inkomsten per konsumtionsenhet i relativ fattigdom. För Ålands del innebar det en fattigdomsgräns för år 2004 på 919 € per månad, för hela Finland 835 € per månad. Nej, i den meningen att man inte lyckats definiera en gräns för under vilken det är omöjligt för en enskild person eller för ett hushåll att klara sig. Människor fungerar olika och har olika grundläggande behov och därmed blir förmågan att klara sig med små medel individuell (Moisio, 2009, s. 3, s. 5; ÅSUB, 2007, s. 41).

Samma gräns (60 % av medianinkomsten) används även vid definition av faktiska låginkomsttagare. Som låginkomsttagare beräknas man definitionsmässigt löpa risk för att drabbas av fattigdom. Att det bästa skyddet mot låga inkomster är arbete råder det ingen tvekan om: År 2006 låg i Finland fyra av 100 förvärvsarbetande under låginkomstgränsen, en siffra som varit stabil sedan 1993. Den allmänna låginkomstgraden år 2006 var 12,5 %. År 1993 låg den på 5 %. Det här betyder att den relativa ekonomiska fattigdomen under perioden har stigit från att beröra 320 000 personer till att gälla 650 000 personer. Följande år, 2007, har antalet ytterligare stigit till 708 000 eller 13,6 % av hela befolkningen. Av dessa 708 000 var nästan 200 000 pensionärer och utgjorde därmed den största gruppen låginkomsttagare. Av alla pensionärer var 17 % låginkomsttagare det året. Högst fattigdomsrisk fanns hos landets arbetslösa; 48 % låg under gränsen år 2007. På Åland befann sig år 2004 13,1 % av

alla hushåll under den relativa fattigdomsgränsen, samma år gällde för hela Finland 12,2 %. Den genomsnittliga inkomstnivån har för låginkomsttagare under perioden (1993-2006) legat kring 85 % av gränsen (www.stat.fi/til/tjt/2006/tjt_2006_2008-05-16....; www.stat.fi/til/tjt/2007/01...; ÅSUB, 2007, s. 12-13). I en internationell jämförelse är fattigdomsriskerna överlag störst bland enpersonshushåll, ensamförsörjarfamiljer och barnfamiljer med tre barn eller fler. För såväl Finland överlag som för Åland stämmer det här särskilt för enpersonshushåll och för ensamförsörjare (www.stat.fi/til/tjt/2005/tjt_2005_2007-05-16_tie...; ÅSUB, 2007, s. 12-13).

Att transfereringar och förvärvsinkomster inte ökar i samma takt är en underliggande orsak till ökningen av den ekonomiska utsattheten.

Inkomstfördelning och kontinuitet

Inkomstfördelningsstatistiken beskriver fördelningen av hushållens årsinkomster och inkomstskillnader mellan olika befolkningsgrupper. Med en indelning av befolkningens inkomster i s.k. decilgrupper (tio lika stora grupper) kan man tydligt se hur inkomstutvecklingen fördelar sig i samhället.

Löneutvecklingen har varit gynnsam under lång period. Under åren 1995-2005 var den årliga ökningen av realinkomsterna i genomsnitt nästan 5 % i den högsta inkomstdecilen medan den var 1,5 % i den lägsta. År 2007 var siffrorna 7,5 respektive 1,6 % jämfört med år 2006 (www.stat.fi/til/tjt/2005/tjt_2005_2007-05-16...; www.stat.fi/til/tjkt/2007/tjkt_2007_2008-12-18_tie...). År 2007 var landets medianinkomst 21 780 €, med Mariehamn i toppen av listan (28 220 €), Helsingfors på andra och den åländska landsbygden på tredje plats (www.stat.fi/til/tjkt/2007/tjkt_2008-12-18_kat...). I medeltal 83 % av de disponibla inkomsterna hos den befolkningsgrupp som lever i ekonomisk utsatthet bestod år 2007 av transfereringar. Att transfereringar och förvärvsinkomster inte ökar i samma takt är alltså en underliggande orsak till ökningen av den ekonomiska utsattheten (www.stat.fi/til/tjt/2007/01...).

Grundtrygghetsförmånernas indexbindning har inte gett behövliga ändringar och inte heller har det politiskt efter 1990-talets nedskärningar i den sociala tryggheten gjorts tillräckliga nivåhöjningar för att undvika ökade ekonomiska klyftor i samhället. Det här betyder att även om indexbindningar bibehåller köpkraften i ett stöd i förhållande till inflation så behövs regelbundna nivåjusteringar för att ett stöd ska behålla möjligheten till en viss levnadsnivå. Om målet är att utkomststödet ska hålla en viss nivå sett till inkomstutvecklingen i samhället som helhet bör detta i LL anges redan i sättet att reglera utkomststödet grunddel. I en rapport av Sata-kommittén föreslås att grundtrygghetsförmånernas tillräcklighet, däribland utkomststödet, enligt lag ska utvärderas med fyra års mellanrum för att garantera att de kontinuerligt behåller möjligheten till en viss levnadsnivå (Social- och hälsovårdsministeriet, 2009, s. 46). Värdet av utkomststödet grunddel beräknas på de senaste 15 åren i jämförelse med den allmänna löneutvecklingen ha försvagats 28,2 % i Finland, sedan år 2000 med 16 %. Det fulla folkpensionsbeloppet har som jämförelse sedan 1994 försvagats med 19,6 %, sedan år 2000 med 8,3 %, arbetslöshetsgrunddagpenningen med 24,6 respektive 12,4 % samt konsumentprisindex med 25 respektive 15,2 %. Grundtrygghetsförmånerna släpar efter utvecklingen av låga löner stort sett i samma grad som efter den genomsnittliga löneinkomstutvecklingen (Moisio, 2009, s. 22-23).

Huruvida det är viktigt eller inte att inkomstskillnaderna inte växer sig för stora beror på hur man väljer att se på begreppet fattigdom. Ett perspektiv är att hävda att staten inte bör lägga sig i människors förhållanden mer än nödvändigt, att det innebär ett intrång i människors frihet och egen handlingsförmåga. En godkänd samhällspolitik är att garantera att fattigas levnadsförhållanden absolut sett förbättras tillräckligt och huruvida inkomstskillnaderna i samhället är små eller stora saknar relevans. Ett annat perspektiv är att hävda att effekten av det förstnämnda perspektivet är precis det motsatta. Att fokus på en minimiutkomst är att maximalt kontrollera människors liv eftersom minimi står för det som är absolut nödvändigt för vars och ens oundgängliga försörjning. För att främja den egna handlingsfriheten krävs därmed att man istället tar avstamp från tanken om att skillnaden mellan rika och fattiga inte får växa sig oskäligt stor (Kangas & Ritakallio, 2008, s. 22-23). Som vi tidigare konstaterat är 60 % av medianinkomsten ett vanligt sätt att definiera den gränsen.

Ett annat väsentligt perspektiv på inkomstskillnader är inkomstkontinuiteten hos dem som representerar de olika decilerna, och i sammanhanget framför allt kontinuiteten i den lägsta inkomstgruppen. I granskningen av ett femårsperspektiv konstateras att av dem som år 1995

hörde till den lägsta inkomstdecilen var nästan 40 % fortfarande låginkomsttagare år 2000. Trenden har inte vänt. En jämförelse mellan år 2002 och 2007 ger motsvarande siffran 42 % (www.stat.fi/til/tjkt/2007/tjkt_2007_2008-12-18...). Ur ett tidsperspektiv på fattigdom kan man tänka sig att en kort tid med låga inkomster är acceptabel för till och med en relativt stor grupp människor eftersom en kort tid av låga inkomster inte beräknas hinna få de socialt, långsiktigt marginaliserande och förödande konsekvenserna. Fem år är dock en lång tid och att över 40 % av låginkomsttagarna är låginkomsttagare i minst 5 års tid drar en rejäl skugga över jämlikhetens Finland (Kangas & Ritakallio, 2008, s. 12).

Minimiutkomstens belopp ger idag kraftigt ökad sannolikhet för fattigdom

I en rapport från Folkpensionsanstaltens forskningsavdelning redovisas utvecklingen av risken för fattigdom för olika befolkningsgrupper mellan åren 1995-2005. Resultatet som baserar sig på en 50 % fattigdomsgräns, visar att risken för ekonomisk utsatthet som utkomststödstagare har ökat från 30 % år 1995 till knappa 70 % år 2000 och mer än 85 % år 2005. Om fattigdomsgränsen i undersökningen hade varit den av Eurostat rekommenderade 60 % av medianinkomsten hade väldigt få utkomststödstagare klarat gränsen. Jämförelsevis visade resultatet att risken för fattigdom för bostadsbidragstagare har ökat från knappt 30 % år 1995 till drygt 55 % år 2005. För studerande från drygt 25 % till nästan 55 %. Nära varannan arbetslös med grunddagpenning levde under fattigdomsgränsen år 2005, knappt 30 % år 1995. Folkpensionärers fattigdomsrisk har utvecklats från 27 % år 1995 till 43 % år 2005. Dock visar arbetspensionsinkomsterna på en förbättrad situation - för personer med arbetspension har risken för fattigdom krympt från knappt 10 % till mindre än 5 % (Kangas & Ritakallio, 2008, s. 12, s. 21).

Ju längre en person tvingas leva på utkomststöd dess mindre blir hans eller hennes ekonomiska spelrum.

Utkomststödslagens redskap och individuell behovsprövning

Så som utkomststödet är uppbyggt idag gäller att ju längre en person tvingas leva på utkomststöd dess mindre blir hans ekonomiska spelrum (Social- och hälsovårdsministeriet,

2007, s. 13). Utkomststödslagen erbjuder redskap för att lindra, bearbeta och förebygga fattigdom men ställer också krav på de enskilda kommunerna att skapa en verksamhetshelhet och en praxis som tillgodoser lagens målsättning.

Styrkan i att ha ett system där varje ärende behovsprövas skilt för sig är att det på så sätt finns möjlighet att beakta sådana individuella skillnader som ofrånkomligen förekommer även när det gäller tryggnade av grundläggande behov i livet. Utmaningen ligger i att kunna erbjuda en så hög nivå på den utkomst som erbjuds av samhället att människor inte slås ut, utan att för den skull försämma människans motivation att försörja sig själv och anhöriga man enligt lag är förpliktad att dra försorg om. Och att försäkra sig om att resurser finns i behövlig utsträckning, även sett till tid. I Finland finns en stark tradition av arbetsplikt och som påpekas t.ex. av Hellsten & Lehto, speciellt sedan 1990-talet också en misstanke om att ett alltför generöst socialskydd riskerar medföra en negativ inverkan på människors arbetsvilja (Hellsten & Lehto, 2009, s. 26-27). Den här misstanken syns tydligt genom att det i lagstiftningen, även i utkomststödslagen, finns en röd tråd av stimulansinriktade element. Att, som utkomststödslagen påtalar, främja den enskildes förmåga att klara sig på egen hand förutsätter socialt arbete med det helhetsgrepp om enskilds situation som det innebär att arbeta socialt och var bedömning och beräkning av utkomststöd är en del. Att arbeta med utkomststöd får inte begränsas till ekonomiska kalkyler.

Socialt arbete och lagstiftningens mål

Kvaliteten i resultatet av en ärendehandläggning är inte enbart beroende av det som finns med i ärendet. Huruvida individen får adekvat stöd och lagstiftningens mål kan anses vara fyllda på ett skäligt sätt kan i ett ärende vara lika beroende av sådant som inte ingår, som inte är beaktat. Det handlar om att i arbetet ha ett tillräckligt helhetsgrepp, tillräckliga fakta och tillräckliga resurser (ekonomiska medel, tid och kompetens).

Sata-kommittén betonar vikten av att i ett så tidigt skede som möjligt arbeta aktiverande: Individuella handlingsplaner behöver göras upp tidigare och systematiska uppföljningar behöver finnas inarbetade i systemet. Kommunerna bär ett stort ansvar för att åtgärderna på individnivå är korrekta och bär framåt för stödtagaren (Social- och hälsovårdsministeriet, 2009, s. 59-60).

Belöningar och sanktioner samt möjligheten att beakta inkomster i efterhand

En aspekt av utkomststödslagen är balansen mellan belöningar och verktyg för att förhindra systemmissbruk. För att konkretisera detta kan vi ta 10 § om sänkt grundavgift och 11 § utkomststödslagen om prioriterad inkomst som exempel:

För att uppmuntra till arbete, även tillfälliga insatser, lämnas i utkomststödsberäkningar minst 20 % men maximalt 150 € av förvärvsinkomster obeaktat per månad och hushåll. Det här är en stimulerande åtgärd med tydligt budskap; har man möjlighet lönar det sig att arbeta. Morotens primäreffekt är ekonomisk lönsamhet för stödtagaren, potentiell sekundäreffekt att individer som temporärt kommer ut på arbetsmarknaden har större chans att hitta en stadigvarande placering och därmed möjlighet att få kontroll över den ekonomiska delen av livet och klara sig på egen hand. För individer som vägrar ta emot arbete eller erbjudna arbetsmarknadspolitiska åtgärder väntar morotens motsats, sanktioner. För vägran kan utkomststödet grunddel sänkas upp till 20 %, för upprepad vägran upp till 40 %. Budskapet är även här tydligt: Utkomststöd är ett stöd som beviljas i sista hand. Finns det möjlighet att arbeta eller på annat sätt förbättra förmågan att klara sig själv så är det de möjligheterna som gäller. Det lönar sig inte att inte välja arbete. Normerna för vad som förväntas av var och en är tydliga.

Tillskottet av 15 § 3 mom. i utkomststödslagen om möjligheten att beakta tidigare, vid beslutstidpunkten okänd förvärvsinkomst, kom ursprungligen till (år 2001) i samband med ändringen i 11 § om prioriterad inkomst: Sporren att ta emot även kortvarigt arbete behövde balanseras med möjligheten att inom rimliga gränser beakta även sådana inkomster som inte är kända vid tidpunkten för ett beslut om utkomststöd, men som påverkat stödtagarens ekonomi under den tidsperiod för vilken utkomststöd betalats ut. Således bestämdes att om en ny ansökan om utkomststöd lämnas in inom de närmast följande två kalendermånaderna kan inkomster beaktas i efterhand – förutsatt att det inte är oskäligt. Momentet är, till skillnad från bestämmelserna om prioriterad inkomst i 11 § som nu gäller till slutet av år 2009, numera gällande tills vidare. Därmed anses 15 § 3 mom. vara berättigat oavsett framtiden för bestämmelserna om prioriterad inkomst. Lagändringen påverkar inte handläggningen av större engångsutbetalningar såsom arv, lottovinster eller dylikt (RP 155/2001, s. 6-7; HE 167/2004, s. 3).

Begreppet skälighet får som så ofta en central position i resonemanget. En tolkning av ovanstående är att under förutsättning att beaktandet av den vid beslutstidpunkten okända inkomsten inte motverkar syftet att stimulera till arbete oavsett anställningens längd, kan inkomsten i efterhand beaktas såsom beskrivet i 15 § 3 mom. FFS. Det viktiga är att helheten beaktas så, att det för stödtagarens del i slutändan är lönsamt att arbeta.

Arbete eller motsvarande sysselsättning fyller flera för individens välmående (fysiskt, psykiskt och socialt) väldigt viktiga funktioner, men den i det här sammanhanget viktigaste aspekten är att det ekonomiskt ska vara sporrande att välja arbete så fort möjligheten till anställning uppkommer. Att så sker är ingen självklarhet. Tvärtom konstateras t.ex. i en forskningsrapport av Fpa att ett lågavlönat kortvarigt arbete eller deltidsarbete i snitt ger en effektiv marginalsatt på över 80 %. Det betyder i klartext att en person av sina senast intjänade 100 € i genomsnitt lämnar med mindre än 20 € i handen. Utan utkomststödets prioriterade inkomster skulle motsvarande individuella skatt för personer som lever på samhällets grundutkomst oftast ligga på 90-100 %. Detta som ett resultat av hur förvärvsinkomster totalt sett blir beaktade innan de tröskats genom arbetslöshetsersättningssystemet, bostadsbidragssystemet och utkomststödssystemet. Rapporten konstaterar vidare att det är svårt att hitta budgetmässigt förmånliga lösningar som minskar behovet av utkomststöd och som samtidigt har en tydlig stimulerande effekt. En kombination av insatser bedöms ha bäst förutsättning att lyckas med ett dylikt uppdrag (Honkanen, 2008, s. 32-33).

Korrekt att sänka utkomststödets grunddel?

Huruvida det är korrekt att i en sistahandslag möjliggöra en sänkning av ett belopp som i sig motsvarar en minimikonsumtionsnivå är en adekvat fråga att ställa, vilket också gjordes vid stiftandet av utkomststödslagen i Finland och vid motsvarande landskapslag på Åland. I regeringspropositionen (HE 217/1997) motiveras möjligheten med att utkomststöd är ämnat att vara ett kortsiktigt hjälpmedel i väntan på möjlighet att på egen hand klara den nödvändiga utkomsten. Vars och ens försörjningsplikt är alltså starkare än rätten till utkomststöd och därmed bedöms sanktioner i rimlig omfattning vara berättigat instrument om enskilda situationer så kräver. I den åländska lagframställningen (nr 12/1997-1998) poängteras att grunddelens belopp utgår ifrån en beräknad minimikonsumtionsnivå och att varje sänkning av den skulle innebära att syftet med lagen, att garantera enskildas och familjers nödvändiga utkomst, inte längre fylls. Dessutom ansågs 10 § lämna utrymme för tolkning på ett sådant

sätt, att risken för godtycklighet är uppenbar. Således föreslogs i framställningen att regeringspropositionens 10 § inte tillämpas på Åland. Av betänkande nr 4/1997-1998 framgår att utskottet efter omröstning (5-3) beslutat att förslaget om att inte tillämpa 10 § om sänkt grunddel ska utgå. I landskapslagen (ÅFS 1998:66) ingår därmed 10 § (Finlex, HE 217/1997, s. 22-23; Landskapsstyrelsens framställning nr 12/1997-1998, s. 4; Betänkande nr 4/1997-1998).

Tillämpningen ska ske enligt skälighetens regler vilket självfallet medför ett betydande ansvar för den enskilda tjänstemannen. Finns det t.ex. barn med i sammanhanget kan det knappast anses skäligt att utsätta dem för konsekvenserna av en sänkt grunddel. Skälighet får inte inkräkta på enskildas rättssäkerhet eller barns rätt till en dräglig vardag. Påföljder är något som helst inte ska användas, men som likväl behöver finnas. Som åtgärd i sista hand och för att ge konsekvensen av att bryta mot gällande regler ett ansikte. Genom att definiera påföljderna för brott mot ett regelverk förtydligar man samtidigt vars och ens egenintresse i att följa detsamma.

Samhällets komplexitet och aktiverande stödinsatser

En ökad komplexitet i samhället och i människors livssituationer ställer krav på mer tid för handläggning av enskilda ärenden, i utkomststödets fall i synnerhet inkluderat gediget samarbete med arbetsmarknadsrelaterade och rehabiliterande instanser – de delar av individens nätverk som fokuserar på aktivering och motivationsarbete. Det är av yttersta vikt att processen mot självständighet inte drar ut på tiden: Att vara utkomststödsberoende får inte bli en tankemässigt normaliserad vardag eftersom en sådan normalisering kan inkräkta på såväl förmåga som motivation till förändring. Inkomstens art har betydelse inte enbart ekonomiskt utan även t.ex. för individens självkänsla och uppfattning om plats och betydelse i samhället.

Utkomststödslagens fokus på aktivering och därmed den arbetsföra delen av stödtagarna klargör på sitt sätt väldigt tydligt för utkomststödets roll och det primära socialskyddets roll. Som sistahandslag och med avsikt att användas temporärt i människors liv vill den med morötter och tydliga konsekvenser bidra till att så snabbt som möjligt lyfta upp stödtagare till ekonomisk självständighet. Lagstiftningens reflektioner över inkomstnivån för de invånare som saknar möjlighet att själva påverka sin ekonomi sträcker sig inte längre än till det faktum

att var och en har rätt att få sin möjlighet till utkomststöd prövat. Utkomststödslagen finns till för individuella ekonomiska trångmål, inte för systemrelaterad fattigdom.

Risken för utslagning är (för sammanhanget) betydande för individer i åtminstone tre slags situationer:

1. För det första om ekonomin är sådan att individen inte kan ta del av sådana nödvändigheter i livet som behövs för att den egna grundtryggheten ska kunna bibehållas, återfås eller t.o.m. skapas.
2. För det andra om det i situationer var en individ inte själv förmår hantera vardagens krav på egna insatser saknas personer som har förmåga och möjlighet att bistå med den hjälp som krävs för att få vardagen på fötter. Och,
3. för det tredje om den i behov av stöd inte tar initiativet till hjälp. Utkomststöd kan beviljas enbart individer som ansöker om stödet vilket automatiskt utesluter individer som inte känner till möjligheten, som inte kan ta kontakt eller som anser att en utkomststödsansökan vore alltför stigmatiserande.

Mest betungande utgiftsposter

Enligt en rapport gjord av statistikcentralen är boendekostnaderna den utgiftspost som av flest finländska hushåll upplevs som problematisk; närmare bestämt 2/3 av alla tillfrågade hushåll (http://.stat.fi/til/tjt/2006/tjt_2006_..., s.2, 5). Beräknat per konsumtionsenhet går i genomsnitt 32 % av ålänningarnas totala konsumtionsutgifter till boende och värme. Överlag ökar utgifterna för bostad och energi i andel ju äldre referenspersonen är – som mest tar boendet 53,3 % av konsumtionsutgifterna, detta för personer över 80 år (ÅSUB, 2008:3, s. 8, s. 11).

I fråga om vilken slags konsumtionsutgifter det för låginkomsttagare går åt mer pengar i relation till övriga befolkningen bekräftas i en artikel att grupperna livsmedel och boende ligger överst på listan. Dessa är absoluta, universala behov och att inte tillgodose dem skulle medföra ett konkret hot mot den fysiska hälsan. Vilka övriga utgifter som prioriteras högt varierar mellan olika livssituationer men handlar vanligen om behov som behöver tillgodoses för att undvika en social marginalisering (<http://stat.fi/ajk/...>, s. 1).

Godkännande av boendeutgifter vid beräkning av utkomststöd varierar beroende på ortens hyresnivåer, tillgång till bostäder och kommunens riktlinjer för beviljande. Hyrorna har i

Finland stigit med ca 80 % beräknat från år 1990-2005 och den nivåhöjning i bostadsbidragsnormerna som gjordes år 2002 har förvisso minskat glappet mellan verkliga marknadshyror och hyresnormer men inte på när kompenserat för skillnaden varken för huvudstadsregionen eller övriga landet (Honkanen, 2006, s. 13-14; Honkanen, 2008, s. 9-10). Även mellan åren 1995-2008 har hyresnivån ökat kraftigt: Medan konsumentprisindex har ökat med knappt 24 % har hyresnivån stigit med 50 % på Åland under samma tid. Motsvarande hyreshöjning för hela Finland är nästan 59 %. En jämförelse av medelmånadshyran 2007 - 2008 visar att den för hela landet stigit med 3,4 %, på Åland med 3,1 %. Den genomsnittliga hyran per kvadratmeter för fritt finansierade bostäder var år 2008 9,73 € i hela landet, i huvudstadsregionen 12,69 €. På Åland var motsvarande siffror 7,70 € och 8,08 € per kvadratmeter i Mariehamn (Statistikcentralen, 2009; ÅSUB, 2008:2, s. 2-3).

Om kommunerna vid beviljande av utkomststöd skulle beakta stödtagarens boendeutgifter strikt enligt riktlinjerna för beviljande av bostadsbidrag skulle konsekvensen för stödtagaren vara minskad grunddel i motsvarande omfattning som den verkliga hyran är högre än det maximalt godkända beloppet. Enligt Honkanen saknas statistik över hur stora boendekostnader landets kommuner godkänner som skäliga i sina utkomststodsberäkningar men klart är att betydande variationer förekommer. Övre gräns för ensamboendes skäliga boendeutgifter bedöms enligt uppgifter från augusti 2008 i Helsingfors vara 560 € i Jyväskylä 430 € och i Lapinlahti 300 € (Honkanen, 2008, s. 15; Moisio, 2009, s. S. 10). Eftersom tillgång till bostäder och kostnaderna för boende varierar även i landskapet är det logiskt att de åländska kommunerna precis som på fastlandet har sina egna riktlinjer för beviljande av ersättning för boendekostnader. Det väsentliga för regleringen är att en stödtagare vars boende är skäligt eller som aktivt söker ett skäligt boendalternativ inte tvingas använda delar av grunddelsbeloppet för boendekostnader. De utgifter som ska täckas av grunddelen är specificerade, beräknade enligt en minimikonsumtionsnivå och innefattar inte boendekostnader i någon som helst omfattning.

Enligt Sata-kommittén är målet ett enhetligt, förenklat bostadsbidragssystem istället för nuvarande tre separata system för studerande, pensionstagare och allmänt bostadsbidrag. Idag är bostadsbidragssystemet komplext och saknar förankring i samhällets allmänna utveckling och bostadsmarknadsvillkor (Social- och hälsovårdsministeriet, 2009, s. 49).

Genus och hållbarhet som komplement till jämlikhetsperspektivet

I allt arbete ska målet om jämställdhet och hållbarhet beaktas, i fråga om utkomststödslagen parallellt med jämlikhetsaspektens självklara plats. Förenklat och sammanfattat kan man säga att jämlikhet i det här sammanhanget handlar om att var och en ska ha möjlighet att på skäliga villkor fatta självständiga beslut rörande de ekonomiska aspekterna av vardagen. Att långvarigt eller kontinuerligt leva på en utkomst bestående av transfereringar vars belopp sammanlagt ligger under samhällets relativa fattigdomsgräns leder till att den reella valmöjligheten för den enskilde också blir minimal av den enkla orsaken att minimi till sitt innehåll överlag är noga reglerat och lämnar litet utrymme för egna prioriteringar och beslut oavsett om det gäller val av livsmedel, skor eller vårdkö. Utkomststödsarbetet ska främja en hållbar utveckling av det åländska samhället ur framför allt ett socialt och ekonomiskt perspektiv. ÅSUB beskriver på sin hemsida social hållbarhet som ett långsiktigt stabilt och dynamiskt samhälle där grundläggande mänskliga behov tryggas. Ekonomisk hållbarhet handlar om att långsiktigt hushålla med mänskliga och materiella resurser. Arbete med stöd av utkomststödslagen ska precis som alla verksamheter bidra till dessa processer. Utifrån landskapsregeringens checklista för miljöaspekter kan utkomststöd inte anses ge upphov till någon miljöpåverkan. Det ekologiska hållbarhetsperspektivet har m.a.o. ingen nämnvärd betydelse i det här fallet.

Jämställdhet handlar om att forma villkor som ger kvinnor och män möjlighet att på lika villkor forma sina liv. I landskapsregeringens arbete för att förbättra situationen för ekonomiskt utsatta pensionstagare konstateras i enlighet med ÅSUB:s utredning om ekonomisk utsatthet och social trygghet på Åland (2007) t.ex. att andelen kvinnor som lever i ekonomisk utsatthet bland pensionstagare i åldern 70-79 år är 44 % medan motsvarande andel män är 32,1 % (Social- och miljöavdelningen, 2008, s. 2, s. 5). Det har under 2000-talets första hälft skett en tydlig förskjutning mot en ökad andel kvinnor bland utkomststödstagarna så att, beaktat alla som omfattas av utkomststöd, ganska exakt hälften är män och hälften kvinnor år 2005. Det utgör en femprocentig förskjutning från år 2001 och med hänsyn till användandet av referenspersoner i utredningens analys (vilket oftare är en manlig medlem i hushåll med flera personer) är det sannolikt att antalet kvinnor beroende av utkomststöd är underskattat (ÅSUB, 2007, s. 48-49). En viktig jämställdhetsaspekt är att ge kvinnor och män i alla åldrar likvärdig service. Att i det individuella även både se och erkänna olikheter mellan män och kvinnor och ta beslut som främjar lika möjligheter till ekonomisk självständighet. För utkomststödet kan det t.ex. handla om att ge ett likvärdigt stöd vad gäller kontroll av att

de primära sociala förmånerna är i ordning i samband med handläggandet av en utkomststödsansökan.

9. Behov av ändringar i LL 1998:66

Tre trender är speciellt framträdande i dagens utkomststödslag: För det första dess bidrag till ökade ekonomiska klyftor i samhället genom avsaknaden av nivåhöjningar, för det andra dess fokus på aktiverande insatser för personer i arbetsför ålder och för det tredje tonvikt på ökad rättsäkerhet. Samtliga trender är symtomatiska för landets sociallagstiftning överlag. Beaktat rapportens resonemang kring utkomststödslagens uppgift och ställning gentemot övrig sociallagstiftning samt åländska förhållanden bedöms följande ändringar vara behövliga:

1 § FFS: LL ändras så, att 1 § FFS görs gällande i landskapet med undantag av paragrafens formulering kopplat till lagen om arbetsverksamhet i rehabiliteringssyfte eftersom denna inte är gällande på Åland.

2 § FFS: LL ändras så, att 2 a § FFS görs gällande i landskapet.

6 § FFS: LL ändras så, att 6 § FFS görs gällande i landskapet. Bestämmelserna är kopplade till 7 § FFS.

7 § FFS: 2 § 1 punkten LL ändras så, att 7, 7 a §§ FFS görs gällande i landskapet, eller omvänt, avviker endast i fråga om 9 § FFS. 6 § LL (2008:72) upphävs och ersätts av bestämmelser om övriga grundutgifter samt kompletterande utkomststöd. Övriga grundutgifter bör för att vara kompatibel med 7 b § FFS omfatta:

- 1) Boendekostnader i behövlig utsträckning,
- 2) kostnader för användning av hushållselektricitet,
- 3) hemförsäkringspremier samt
- 4) andra nödvändiga hälso- och sjukvårdsutgifter än de som ingår i grunddelen.

Bestämmelserna i 7 c § FFS om kompletterande utkomststöd kan med undantag av att begreppet ”barndagvård” ändras till ”barnomsorg” samt ett förtydligande avseende ”andra utgifter p.g.a. boende” gälla enligt LL. ”Andra utgifter p.g.a. boende” kan konkretiseras genom exempel såsom garantihyra, förmedlingsarvode och andra kostnader p.g.a. flyttning.

9 § FFS: För att uppfylla 44 § självstyrelselagen behöver 5 § LL (2008:72) formas så, att den utifrån riksnivån på utkomststödets grunddel årligen garanterar en grunddel i landskapet som sett till belopp minst motsvarar nivån på fastlandet. En möjlighet är att häva nuvarande bestämmelser om indexbindning och istället följa den fastländska, kompletterat med årlig kontroll av den åländska prisnivån (på framför allt livsmedel) jämfört med prisnivån på fastlandet för de olika produkter och tjänster som ingår i grunddelen (se tabell 4, kolumn 5 som ex). De åländska procentsatserna för grunddelens sammansättning bör för att möjliggöra smidiga jämförelser följa de fastländska (se tabell 3). På det här sättet regleras grunddelen så, att den i landskapet årligen motsvarar minst den nivå som är gällande för hela landet samt innefattar en fortsatt femprocentig fördel för familjer med flera barn inom samma åldersintervall (se tabell 1, 2). 5 § LL (2008:72) föreslås även nivåkontrolleras med fyra års mellanrum för att möjligheten till en viss levnadsnivå i förhållande till samhällets allmänna inkomstutveckling inte ska gå förlorad. I dagsläget släpar grunddelen efter 28,2 %.

Tabell 4 visar grunddelsbeloppen för år 2009 enligt nuvarande villkor samt utifrån olika höjningar som behövs för att återinföra grunddelens värde i fråga om levnadsstandard motsvarande situationen för 15 år sedan. Som jämförelsebas kan konstateras att grunddagpenningen vid arbetslöshet på månadsbasis är 526,97 € (24,51 € x 21,5 dgr) och utgör ett exempel på primär social förmån som avses i 19 § 2 mom. grundlagen. I jämförelsen bör beaktas att arbetslöshetsersättningen försvagats med 24,6 % sedan år 1994.

Målgrupp	€per månad på Åland fr.o.m 1.2.2009	% av grunddelens belopp	€per månad enligt grunddelensbeloppet 417,45 €	€per månad enligt 417,45 + 10 % högre livsmedelsutg. på Åland	Grunddelensbeloppet 417,45 + 28,2 %	€per månad enligt 535,17 + 10 % högre livsmedelsutg. på Åland
Ensamboende och ensamförsörjare:	399,05	100	417,45	0,49 x 417,45 = 204,55 x 0,1 = 20,5 + 417,45 = 437,95	535,17	0,49 x 535,17 = 262,23 x 0,1 = 26,22 + 535,17 = 561,39
Andra personer som fyllt 17 år:	339,37	85	354,83	17,4 + 354,83 = 372,22	454,89	22,29 + 454,89 = 477,18
Person som fyllt 17 år och som bor hos ena eller båda föräldrarna:	291,41	73	304,74	14,9 + 304,74 = 319,67	390,68	19,14 + 390,68 = 409,82
Barn 10-16 år:	279,48	70	292,22	14,32 + 292,22 = 306,54	374,63	18,36 + 374,63 = 392,99
Barn under 10 år:	263,57	66	275,52	13,5 + 275,52 = 289,02	353,22	17,31 + 353,22 = 370,53

Tabell 4: Uppdatering av grunddelensbelopp beaktat riksnivå, livsmedelspriser på Åland samt försvagat värde i relation till genomsnittlig löneinkomstutveckling.

Kostnadseffekt av justerade grunddelar: Kalkylen är en uppskattning och en förenkling av verkligheten och baserar sig på ett antagande om att antalet personer som erhåller utkomststöd år 2009 är identiskt med nyaste tillgängliga statistik från år 2007, samt att alla personer som erhåller egentligt utkomststöd erhåller en full grunddel (i verkligheten varierar grunddelens belopp mellan 399,05 € och 263,57 € år 2009 beroende på t.ex. ålder).

- År 2007 erhöll totalt 687 personer utkomststöd, varav 650 egentligt utkomststöd (Stakes, 37/2008).

- Beaktat beloppen för år 2009 skulle 650 personer som erhåller enbart grunddelen, en gång, nå en kostnad om $399 \times 650 = 259\,350$ €
- 650 personer som erhåller grunddelen en gång, höjt till beloppet på fastlandet: $418 \times 650 = 271\,700$ €
- 650 personer som erhåller grunddelen (enligt beloppet på riksnivå) en gång, höjt med 10 % högre livsmedelskostnader för Åland: $438 \times 650 = 284\,700$ €
- 650 personer som erhåller grunddelen (riksnivå) en gång, enligt grunddelen höjd med 28,2 %: $535 \times 650 = 347\,750$ €
- 650 personer som erhåller grunddelen (riksnivå) en gång, enligt grunddelen höjd med 28,2 % samt 10 % högre livsmedelskostnader: $561 \times 650 = 364\,650$ €

För en månads utbetalning av fulla grunddelar för 650 personer är skillnaden 105 300 € mellan nuvarande grunddel i landskapet och grunddelen höjd till riksnivå, med 28,2 % och 10 % högre livsmedelskostnader. Om alla 650 personer enligt dessa villkor skulle erhålla fulla grunddelar i fyra månaders tid skulle kostnadsökningen vara 421 200 €

11 § FFS: LL ändras så, att den beaktat bestämmelserna i 2 § 3 punkten LL (2008:72), gör 11 § FFS gällande i landskapet med följande avvikelser: 11 § 5 punkten FFS om ersättning för uppehälle gäller i landskapet till den del den berör lagen om Folkpensionsanstaltens rehabiliteringsförmåner och rehabiliteringspenningförmåner (566/2005).

12 § FFS: LL ändras så, att 12 § 3 punkten FFS görs gällande i landskapet. Ändringen är beroende av att 7 § ändras.

13 § FFS: LL ändras så, att 13 § FFS görs gällande i landskapet.

14 § FFS: LL ändras så, att 14 § FFS görs gällande i landskapet.

15 § FFS: LL ändras så, att 15 § FFS görs gällande i landskapet. Ändringen är beroende av att 7 § ändras.

17 § FFS: LL ändras så, att 17 § FFS görs gällande i landskapet.

24 § FFS: 2 § 2 punkten LL ändras så, att den omfattar även hänvisningarna i 24 § 2, 3 mom. FFS.

25 § FFS: LL ändras så, att 25 § FFS görs gällande i landskapet.

Eftersom förslagen om revidering av LL (1998:66) i huvudsak följer regleringar i rikslagstiftning föreslås sammanfattningsvis att landskapslagen om tillämpning i landskapet Åland av lagen om utkomststöd i samband med revideringen, med vissa för Åland nödvändiga avvikelser antas som blankettlag enligt vilken ändringar i lagen om utkomststöd ska gälla i landskapet om inte annat följer av landskapslag.

Källförteckning

van Gerven, 2008: *The broad tracks of path dependent benefit reforms. A longitudinal study of social benefit reforms in three European countries, 1980-2006*. Kela, research department. Helsinki 2008.

Hellsten & Lehto, 2009: *Sosiaaliturvan kehityspiirteistä*. Bilaga 3 till SHM:s rapport 2009:10, 27.01.2009.

Honkanen, 2006: *Työttömien perusturvan ongelmia*. 54/2006, Sosiaali- ja terveysturvan selosteita. Kelan tutkimusosasto. Helsinki.

Honkanen, 2008: *Perusturva ja kannustavuus. Laskelmia asumistuesta, toimeentulotuesta ja työttömyysturvasta*. 63/2008. Sosiaali- ja terveysturvan selosteita. Kelan tutkimusosasto. Helsinki.

Kangas & Ritakallio, 2008: *Köyhyyden mittaustavat, sosiaaliturvan riittävyys ja köyhyyden yleisyys Suomessa*. 61/2008. Sosiaali- ja terveysturvan selosteita. Kelan tutkimusosasto, Helsinki.

Moisio, 2009: *Vähimmäisturva ja köyhyysraja Suomessa*. Bilaga 5 till SHM:s rapport 2009:10, 27.01.2009.

Förarbeten till lagändringar i landskapet:

Landskapsstyrelsens framställning nr 12/1997-1998. *Ny blankettlag om utkomststöd*.

Ålands lagting. Social- och miljöutskottet: Betänkande nr 4/1997-1998.

Landskapsstyrelsens framställning nr 16/1998-1999. *Ändring av 4 § blankettlag om utkomststöd*.

Ålands lagting. Social- och miljöutskottet: Betänkande nr 6/1998-1999.

Landskapsstyrelsens framställning nr 1/2001-2002. *Införande av eurobelopp i 4 § blankettlagen om utkomststöd*.

Landskapsstyrelsens framställning nr 26/2001-2002. *Ändring av 2 § blankettlagen om utkomststöd*.

Landskapsregeringens framställning nr 3/2007-2008. *Om utkomststöd*.

Ålands lagting. Social- och miljöutskottet: Betänkande nr 2/2007-2008.

Regeringspropositioner / Hallituksen esitykset. Tillgängliga på www.finlex.fi

HE 217/1997: *Hallituksen esitys Eduskunnalle laiksi toimeentulotuesta sekä laiksi sosiaalihuoltolain ja –asetuksen eräiden säännösten kumoamisesta.*

RP 155/2001. *Regeringens proposition till Riksdagen med förslag till lag om temporär ändring av 11 och 15 § lagen om utkomststöd.*

HE 167/2004. *Hallituksen esitys Eduskunnalle laiksi toimeentulotuesta annetun lain muuttamisesta ja väliaikaisesta muuttamisesta.*

RP 164/2005. *Regeringens proposition till Riksdagen med förslag till lagar om ändring av lagen om offentlig arbetskraftsservice och av vissa lagar som har samband med den.*

RP 132/2008. *Regeringens proposition till Riksdagen med förslag till lag om ändring av ikraftträdandebestämmelsen i en lag om ändring och temporär ändring av lagen om utkomststöd.*

Sata-kommittén, 2009: *Sosiaaliturvan uudistamiskomitean (SATA) esitys sosiaaliturvan kokonaisuudistuksen keskeisistä linjauksista*. SHM:s rapport 2009:10.

Social- och hälsovårdsministeriet, 2000: *Ändringarna i utkomststöd. Slutrapport om evalueringsundersökning av bastygghetsreformen år 1998*. Publikationer, 2000:16. Helsingfors. Sammandrag.

Social- och hälsovårdsministeriet, 2007: *Utkomststöd. Handbok för tillämpning av lagen om utkomststöd*. 6:e rev. Uppl. Publikationer, 2007:12. Helsingfors.

Övriga uppgifter från social- och hälsovårdsministeriets hemsida:

www.stm.fi/Resource.phx/sve/ansva/svord/utkom/index.htx?template=print

STAKES, 2005: FOS (Finlands officiella statistik) Statistikmeddelande 24/2005. Tillgänglig på www.stakes.fi/statistik/utkomststod

STAKES, 2008: FOS Statistikmeddelande 5/2008. Tillgänglig på www.stakes.fi/statistik/utkomststod

STAKES, 2008: FOS Statistikmeddelande 14/2008: *Toimeentulotuen ennakkotilasto 2007*. Tillgänglig på www.stakes.fi/tilastot/toimeentulotuenennakko

STAKES, 2008: FOS Statistikmeddelande 37/2008: *Utkomststöd 2007*. Tillgänglig på www.stakes.fi/statistik/utkomststod

Övriga uppgifter från Institutet för hälsa och välfärds (Stakes) hemsida:

www.stakes.fi/SV/tilastot/aiheittain/socialservice/stod/preliminar2.htm

Statistikcentralen, 2004: *Tiivistelmä teoksesta "Erilaisia kulutusuria Suomessa"*. Tillgänglig på http://stat.fi/ajk/tapahtumia/tiivistelma_kulutusuria.html

Statistikcentralen, 2007: *Inkomstskillnaderna på samma nivå som under början av 1970-talet*. Tillgänglig på www.stat.fi/til/tjt/2005/tjt_2005_2007-05-16_tie_001_sv.html

Statistikcentralen, 2008: *Låginkomsttagare allt vanligare bland personer utanför arbetskraften*. Tillgänglig på www.stat.fi/til/tjt_2006_2008-05-16_tie_001_sv.html

Statistikcentralen, 2008: *Pienituloisuus ja koettu taloudellinen ahdinko*. Tillgänglig på http://stat.fi/til/tjt/2006/tjt_2006_2008-05-16_kat_005.html

Statistikcentralen, 2008: *Inkomsterna och inkomstskillnaderna ökade tydligt år 2007*. Tillgänglig på www.stat.fi/til/tjkt/2007/tjkt_2007_2008-12-18_tie_001_sv.html

Statistikcentralen, 2008: *Tulojen muutos koko maassa ja alueittain*. Tillgänglig på www.stat.fi/til/tjkt/2007/tjkt_2007_2008-12-18_kat_001_fi.html

Statistikcentralen, 2009: *Antalet låginkomsttagare 708 000 år 2007*. Tillgänglig på www.stat.fi/til/tjt/2007/01/tjt_2007_01_2009-01-19_tie_001_sv.html

Statistikcentralen, 2009: *Hyrorna steg med 3,4 procent i fjol*. Tillgänglig på http://stat.fi/til/asvu/2008/asvu_2008_2009-02-20_tie_001_sv.html

Statistikcentralen: *Konsumentprisindex*. Tillgänglig på www.stat.fi/meta/til/khi_sv.html

Ålands landskapsregering, 2008: *Hur kan situationen för ekonomiskt utsatta pensionstagare förbättras?*. Arbetsgruppens slutrapport, december 2008.

Ålands landskapsregering, 2009: *Plan för socialvården 2009-2013*.

Ålands landskapsregering, 20.01.2009, socialvårdsbyrån: *Justering av utkomststödets grunddel enligt bestämmelserna i 5 § LL om tillämpning i landskapet Åland av lagen om utkomststöd*. Protokoll fört vid enskild föredragning. Nr 3.

ÅSUB, 2000: *Dagligvarupriserna på Åland – En komparativ analys*. Rapport 2000:1. Ålands statistik- och utredningsbyrå

ÅSUB, 2007: *Ekonomisk utsatthet och social trygghet på Åland*. Rapport 2007:5. Ålands statistik- och utredningsbyrå.

ÅSUB, 2008: *Hysesstatistik 2008*. Statistikmeddelande. Boende 2008:2. Ålands statistik- och utredningsbyrå.

ÅSUB, 2008: *De åländska hushållens konsumtion 2006*. Nationalräkenskaper 2008:3. Ålands statistik- och utredningsbyrå.